

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten, (egyetem-utca 4. sz.) megjelent és minden könyvtárban kaphatók:

az 1869. évre szóló általánosan kedvelt dús tartalmu

NAPTÁRAK

ugymint:

István bácsi naptára,

vagyis családok házigazdáknak és gazdasszonyoknak, népnevelőknek, helységelöljáróknak, iparosoknak és földmivelőknek való képes-kalendárium. Szerkeszti Majer István. XIV. évi folyam. Ára 50 kr.

Protestáns képes-naptár.

Szerkeszti Ballagi Mór, tanár. XV. évfolyam. Ára 50 kr.

Honvéd naptár.

A magyar nép számára. Szerkeszti Áldor Imre. II. évfolyam. Ára 60 kr.

Népzaszló-naptár.

A magyar nép számára. — Szerkeszti Áldor Imre. — Első évfolyam. Ára 40 krajczár.

A magyar gazda

tárcza-naptára.

Szerkeszti Kégly Sándor. III. évfolyam. Kemény vászonkötésben 1 ft.

Jó barát.

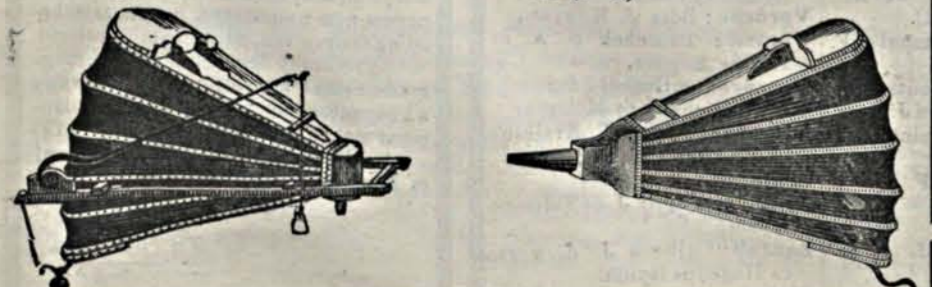
Nagy képes naptár.

Szépirodalmi és ismeretterjesztő tartalommal, terjedelmes és pontos tisztai névtárral, számos képpel. A hon minden lakója számára. Szerkeszti Réthi Lajos. Első évfolyam. Ára 1 ft.

A vásárok jegyzéke e kalendáriumokban egy miniszteri hivatalnok által a miniszterium hivatalos adatai szerint lettek a legpontosabban kiigazítva.

Jurisits Márton
fuvó-gyárnok és nagyszerkovács
PESTEN,
váci-út 14-ik szám.

Ajánlja magát mindennemű fuvó, szállítható kovács-tűzhely, saftok, kovács-, lakatos-, kőfaragó-, rézműves-szerszám, s minden az e szakba vágó munkák elkészítésére, ugymint: állók, szarv vagy láb-forrasztásra és acélozásra a lehető legolcsóbb áráért; nem különben új emeltyűket (Heber) készít és ócskákat javít. Pontos és szilárd szolgálatért kezeséget biztosít, ennél fogva kéri a nagyérdemű közönséget, hogy számos megrendeléseivel őt megörvendeztetni sziveskedjék.
324 (3-8)

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1869 (egyetem-utca 4-dik szám alatt).

Neuer illustrirter Volks-Kalender für Ungarn und Siebenbürgen.

Herausgegeben von Ludwig Hevesy III. Jahrgang. Preis 50 Kr.

Határidő-naptár,

mindennemű hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők, orvosok, gazdatisztek, üzerek és utazók számára. Kemény kötésben 1 ft. 20 kr.

Magyar nők

házi naptára.

Szerkeszti Beniczky Irma. — Első évfolyam. — Ára 60 kr.

Legújabb

Buda-Pesti képes naptár

a magyar nép számára. — Szerkeszti Tatár Péter.

Kis gazdák naptára.

A magyar nép számára. — Megírta egy kisgazda. — Ára 30 kr.

Neue deutsche Zeitung für Ungarn u. Siebenbürgen.

Vom 4. Jänner 1869 an erscheint
im Verlage von Gustav Heckenast in Pest,
(Universitätsgasse Nr. 4)

jeden Montag Morgens:

Die Neue Zeit,

ein politisches Wochenblatt

mit einer illustrirten belletristischen Beilage.

Verantwortlicher Redakteur: Franz Bizonfy.

Pränumerations-Bedingnisse:

für Pest-Ofen mit Zusendung ins Haus oder Postversendung:

Vierteljährig (Januar—März) . . . . . 1 ft. 50 kr.
Halbjährig (Januar—Juni) . . . . . 3 „ „
Ganzjährig (Januar—Dezember) . . . . . 6 „ „

Es wird ersucht die Pränumerations-Beträge an die gefertigte Zeitung-Expedition franco einzusenden.

Gustav Heckenast's Zeitungs-Expedition

(2-3) (Pest, Universitätsgasse Nr. 4.)

6-ik szám.

Tizenhatodik évfolyam.

Pest, február 7-én 1869.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.

Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetően: Egy négyszer hasábotott petit sor vagy annak helye egyszeri ígatásnál 10 krba, háromszori vagy többszöri ígatásnál csak 7 krba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetémenyeket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos, Wollzeile No. 22. és Haasenstein és Vogler Wollzeile No. 9. — Bélyeg-díj külön minden ígatás után 30 krajczár.

Kazinczy Ferencz.

(1759—1831.)

Tizedik éve már, hogy a nagy nyelvújítónak, irodalmunk halhatatlan érdemű reformátorának születése századik évfordulóját halás kegyelettel ülte meg az akademia, s vele az egész nemzet. Lehet, hogy a nyomott politikai és nemzeti viszonyok s a szabadulás mulhatlan közeledésének érzete nem volt hatástalan az országszerte tartott ünnepélyek lelke-sebbé tételére; de tagadhatlan, hogy tisztán irodalmi szempontból is nagy fontossága volt a százados Kazinczy-ünnepnek s az eszmék, melyek akkor versben s az prózában hangoztak s az ünnepelt irodalmi érdemei s irányai méltatásában s a továbbat követendő irányok kitűzésében versenyeztek, nem voltak, nem lehettek egészen gyümölcstelenek. Nagy embereknek nem egyedül abban áll érdeme a mit közvetlenül tettek, hanem abban is, a mit csak megmozdítva, létesülésére az első alkalmat szolgáltatották, sőt az utóhatásban is, melyet eszméik, munkásságuk, példák s egész szellemük által még holtuk után is gyakorolnak. S Kazinczy Ferencz épen azon emberek közé tartozott, kiknél nem tudjuk: közvetlen munkálkodásuk óriási mérvű, vagy másokra való hatásuk terjedelme és maradandósága, nagyobbak s bámulatosabbak-e?

Ily emberről, ily életről és munkájáról, a megüzlött százados év után is még tíz évről tíz évre tüzetesebben megemlékezni nem lehet felesleges dolog. Részünkről, lapunk tere sem az életrajz minden részletre kiterjedését, sem Kazinczy irodalmi munkásságának teljes elősorolását nem engedvén, mindkét irányban csak vázlatot

adhatunk keretül, midőn a nagy író közkézen forgó öregkori arcképe helyett egy fiatalabb éveiből, 1791-ből fönmaradt arcképét mutatjuk be olvasóinknak.

Kazinczy Ferencz 72 évet élt; s ebből 60-at, irodalmi tanulmányokkal és munkálkodással foglalkozva. Mert mikor más még

egyszerű iskolás gyermek, ki a feladott leckén túl nem gondol könyvvel, ő már író-ságra készült 10, s valóban írt 12 éves korában. Atyjának szokása volt sokszor beszélni egyetmást életéből s emlékeiből, s a kis Ferencz mohón jegyzette föl a hallottakat. Alig tanult meg németül, már fordítgatott s már kitelhető gonddal. Iskolába járt Patakon, mikor első könyvecskéjét, egy új *Kis Tükört*, az irodalmi kísérleteknek örvendő édes anyja kinyomatta (1775. Landerernél, Kassán) s a következő évben, mikor 17 éves volt a fiatal könyvíró, ugyancsak édes anyja még a másodikikat is: „Az amerikai Podócz és Kazimir keresztény vallásra való térését.”

S ez időtől fogva, irodalmi munkásságának csak a halál percze vetett véget. S irodalmi munkássága nemcsak magában volt nagy, fáradhatlan és terjedelmes, hanem főként nevezetes azért, mert évtizedeken át központja volt az összes magyar irodalomnak, buzdítója, vezére az íróknak, lendítője minden irányu munkásságnak.

Mondtuk, hogy Kazinczy Ferencz összes műveinek elősorolásába nem is kezdhetünk. Magok az egyszerű címek, túlhaladnának azon tért, melyet e vázlatunk elfoglalhat. Csak jellemeznünk akarjuk néhány vonással e roppant munkásságot s annak hatását.

Kazinczy Ferenczet nem annyira a geniusz teremtő ereje, mely egyes remekműveket alkot, mint az tette nagy íróvá, hogy ő a nyelv művésze volt. S épen erre volt a hazában szükség, inkább mint egy genialis teremtő

KAZINCZY FERENCZ
(1759—1831.)

ereji nagy íróra. A nyelvművelés azon ropant mozgalmát, mely a múlt század második felében kezdődve, csak inémet, szeméink előtt fejezték be, nem ő kezdte ugyan; ez a halhatatlan érdem a nyelvtudomány terén a Révayé s az irodalomén a „magyar nemes testőrség ifjáié” — kikerült maga Kazinczy igtir, egyikök, Báróczy életében: „Mária Terézia a magyar nemes testőrséget felállítván, a megyék jelesb ifjait ajánlák belé. Ezek előtt Bécsben, hol a tudományok s művészetek becsületre jutottak, új példák tűnének fel, s Bessenyei, Báróczy és Barcsay lönek a nemzetnek ébresztői, tanítói és halhatatlan diszei. E három ifjainkkal kezdődött nyelvünk és literatúránknak egy új szaka. Azok, a kik későbbben vétettek fel a testőrség közé, próbálgaták erejüket, vágynak megosztani dicsőségökben. Báróczynek tanácslái nélkül, kit Kisfaludy (Sándor) még a seregél ért, a nemzet talán nem vette volna *Himfyt*, posisünk e halhatatlan diszét.” Ez igaz, s nemcsak a szerénység mondatja Kazinczyval, hogy elhárítsa magától a kezdemény dicsőségét. De szintoly igaz az, hogy kevéssel azután ő vette kezébe a vezényletet, s lön az ízlés irányadója és az összes irodalmi munkálkodás központja.

A debreczeni irodalmi kör vaskos és izléstelen ízlése ellenében ő határozott állást foglalt s melegen és lelke egész hevélvel támogatta azokat, kik akár a klasszikusok, akár a francziák nyomdokain haladva, a formák szabotosságát s a nyelv finomságát tűzték ki céljukul. Bence a régi és új kor költőinek s prózáiroinak tanulmányozása által korán kifejlődött a műérzk és ízlés. Érezte a sok ideig irodalmilag nem művelt nyelv ellapulásának s a szélesbédő fogalmi körökkel nem haladva, aránylagos elszegényüléseinek bilincseit, s mohón fordult a külföldi példányok felé, hogy nyomukon bővítse és gazdagítsa a nyelvet. simitván egyszersmind a kifejezéseket s élenktívén a fordulatokat. E célra legsikeresebb eszköznek vélte a fordítást, mint már Báróczyék is, s a mit az idegen irodalmakból átültetett, azokkal ő nemcsak külsőkép akarta gazdagítani az irodalmat, hanem belterjleg magát a nyelvet is. Innen sok, a mi erőltetettnek s idegenszerűnek tetszik nyelvében, de a mi mind a formák és fordulatok gazdagítására és szépitésére czélt. „Gessner idylljei” az első nevezetes lépés volt Báróczy óta a szép próza terén s a „Bácsmezei levelei”, melyeket egy rég feledésbe ment német regény után egészen szabadon s csaknem eredetivé téve dolgozott s „egy költött történet”-nek nevezett, valóságos elragadtatást szültek az ízlés iránt fogékonyságra költött olvasó világban. Rendre-rendre a külföldi remekírók műveinek egész halmaza készült el tolla alatt s rejlett fiókjában. A kiválasztás, melyet követett, tanubizonyosága ízlésének: Shakespeare Hamlet-je mellett Weber „Vak lantosát” és Göthe „Stella”-ját fordította, melyekben már mint kész prózáig jelenik meg, s mint Toldy megjegyzi: „főleg Stella könnyű, létszerű, jellemzetes nyelve, kortársaiával összehasonlítva, valóságos anachronismus.”

Maga munkásságával megalapítván híret s tekintélyt az irodalmi körökben, eljöttnek látta az időt, hogy az összeható munkásság s egymásra való kölcsönös hatás által irodalmi központ teremtsékhez lásson. Ezt egy bírálati közlöny által véltén legsikeresebben elérhetőnek, 1787-ben Bacsányi és Báróczy társaságában megindította a „Magyar Múzeum”-ot, melyből 1788-1789-, és 1792-ben összesen nyolcz rész jelent meg. A közönség sem fogadta részvét nélkül; de a szerkesztők közt csakhamar meghasonlás támadt. Az önféjű és erőszakos Bacsányi egészen lenyű-

gözte a gyöngye és önállás nélkül Báróczyt, s Kazinczyt uralkodni nem bírván, ez, hogy a kellemetlenségek elől kitérjen, visszavonult a társaságból s maga kezdte új folyóiratot, az „Orfeust.” Kazinczy mindkétben számos prózai és költői darabot adott; terjesztve az ízlést, gyakorolva a józan kritikát s kiüzve a nyelv- és irodalmi megújulás eszméi mellett a csökönyösség ellenében.

A balsors ugy akará, hogy a Martinovic-féle összeesküvésbe ő is belebonyolódjék. A forradalmi káté vele is közöltetett. Ha nem is tevékeny részes, tudója volt a dolognak. 1794 végén ő is elfogatott. A Martinovic összeesküvésről külön cikket közölőlvén lapunk s egyidejűleg Kazinczy érdekes fogsági naplója közlését is megkezdvén, felesleges e pontnál tovább mulatnunk. Előbb halálra ítéltetvén, ítélete majd kegyelemből várfogságra lön változtatva s egy újabb kegyelem, 6 és fél évi fogság után 1801. június 28-án adta vissza szabadságát.

Nyugalom és boldogság után epedve, azt magában s egy szeretett körben kereste és találta fel, s abban — mi lelkének legfőbb eleménye volt: a munkában, melyet viszont két nemes ösztön sarkalt: használni s halhatatlan hírt nyerni. Ez utóbbi ösztönét sem tagadta, nem rejtgette. Kissnek, ki egy szép versében írta neki, hogy részéről halhatatlan hirre nem számít, nem is vágyik, — már 1802-ben, az alvilágból alig menekülve s ki sem heverve még a börtön tördéseit, ezt felelte: „Nekem pedig, édes barátom, az a halhatatlanság az egy bálványom, a mely elől te futsz. Csak ez legyen enyém, örömet lemondok az élet minden örömeiről, örömet türom az élet minden viasz eseteit!”

Boldog családi köre, — 1804-ben nőül vevén gr. Török Sophie-t s isten gyermekekkel ajándékozván meg, kiken szerető szive hő szenvedélyvel függött, — nemcsak el nem vonta őt az irodalomtól, sőt elevenebbé, rugékonnyabbá s fáradhatlanabbá tette lelkét és munkásságát. A nulla dies sine linea nála szó szerint valósult. A telő évek új és új munkákat hoztak tőle. Fordította Shakespeare, Göthe, Wielandot, Moliéret, Sallustot, Lessinget, Ossiánt, Gessnert, Rochefaucauld-t stb. stb. Irt és pedig kitünő gondtal s finom ízléssel, eredetű: lyrái költeményeket, az új és a régi formákban, elmés és gyöngéd epigrammok, s epistolákat, melyek mindeike egy darab irodalomtörténet vagy aesthetika. „Heliconi virágai”, „Egyveleges fordításai”, „Heliconi berke”, „Tövisei és Virágai”, megannyi becses, ízléses, művészi adalék egy fejlődő s gyorsan és ő általa fejlesztett irodalomhoz. 1814-ben összes műveit kezdte kiadni, „Szép literatura” cím alatt. Valóban, egész irodalom. A kilencz erős kötet, a mi megjelent, közel sem meríti ki egész munkásságát a szép irodalom terén, eredetiben és műfordításokban. Ellenkezőleg, csak igen csekély része annak.

S a mit e kötetekben és azonkívül kiadott, s a mi műveket irt és fordított, azok mind összevéve is csak kisebb részét teszik tulajdonképi érdeme s munkálkodásának. Ez nézetünk szerint *leveleiben* van. Központja az összes irodalmi életnek, rendes levelezésben állt annak munkásaival, kora jeleseivel. Csak egy-egy ezek közül, egy Dessewffy Józsefhez, egy Szentgyörgyihez, egy Kis Jánoshoz, Kisfaludy Károlyhoz és köréhez, stb. kötetekre mennek levelei. Kötetekre ismét azon egyesekhez, kiket az irodalmi terre buzdítani, azon vezérelni, tanácsolni, azon megtartani és szilárdítani kellett. S e levelek, bár a szív és az egyéniség minden lapon és minden sorban ott van bennök, nem irtes fecsegések vagy baráti ömlengések, — hanem élet, irodalom, eszmék, tanulmány,

kritika, vitatások, vagy leírás és ismeretek (mint a gyönyörű Erdélyi levelekben) — majd serkentés, buzdítás — mindenütt s mindig: a mire épen szükség volt! E levelek hatását megmérni, megbecsülni lehetetlen. Csak ha meggondoljuk: mennyi lappangó talentumot hozott napfényre az ő mindenre kiterjedő gondja, mennyi eszmét tisztázott, mennyi munka keletkezését segítette elő, s ha számba vesszük, mint haladt, fejlődött, gyarapult irodalmunk azon három évtized alatt, míg irányadója ő volt: fogjuk sejtjeni, érezni, méltányolni hatása ép oly terjedelmes mint jótékony voltát. Törekvése nagy volt: gondolatokat s műérzelmeket költeni a nemzetben, tágasbitni szellemi látkörét, — ez az egyik; alkalmassá tenni a nyelvet a meg szélesbedett eszmékör minden árnyalatainak szintoly szép mint helyes kifejezésére, — ez a másik a mit ő elérni törekedett, s a mit, részint maga, részint az általa buzdítottak és vezérlettek munkássága által el is ért. „Nekem — ugymond élete késő estveléről visszatérve pályájára, — elég érdemem volt megfizetni a műveletlen telket, hogy az istenfiai szabadon futhassanak rajta.” — Ő, mint Petőfi oly szépen és igazán mondja róla: „félzsádig tartá vállán, mint Atlas az eget, a nemzetiségnek ügyét” — mely akkor kizárólag az irodalom ügye vala. A nyelvújítás, melyet megindított s hatásával keresztülvitt, a legnagyobb szellemi vívmányok közé tartozik. S ha művei mint művek nem élnek is örökéletre, egész munkája s hatása örökéletű maradand.

Tengerparton.

(Skótország, Portobello 1866. június.)

Tengerparton sétálgatok egymagam,
Honi notát füttyörészet ajakam
S míg két lábam a homokban andalog,
Messze-messze-messze földre gondolok.

Édes hazám te forogsz az eszemben, —
Rég ideje, hogy híred' sem vehettem,
Szellő, madár, magas égi csillagok
Ti rátok is mind hiába' hallgatok.

Pedig itt e ködös tájon maholnap
Vége van az örök kedvnek, mosolyoknak.
Hej hazuról csak egy árva levelek!
En istenem mi mindennel feléne!

Mi könnyű volt elbucsuznom, elválnom!
Felhő ha volt, mosolygó volt orcámon,
S bár egy-két szem könnyben úszott: indultam
S rózsaszínre jövendömet rajzoltam.

Mások kedvét panaszimmal rontsam-é?
Hogy nem lettem, a mit vártam, mondjam-é?
Nem panaszkok; — egy búz nóta hanginál
Megpróbálok elfeledni, a mi fáj.

Panaszomat úgy sínes, a ki értené!
Bánatomat úgy sínes, a ki érzené!
Te tudod nap, a ki jársz-kelsz, sugárzol,
Hogy az ember ember marad akárhol.

En is tudom, de bárhol is kereseim,
Irt sebemre nem találók soha sem, —
Csak egy délre szálló szárnyas madár szól:
— Te csak te! de mi lesz szegény hazából?
Dömötör János.

A skót szombatnap*).

Hetedik nap, az *Urnak napja*,
Nagy, szent ünnep, istentől adva:
A miről az irás, próféták
S *apák hite* élő bizonyág.

Hetedik nap. Szép üde, fényes,
Mikor még a fűszál is érez,
S vizek felől a szellő szállván,
Édes hűset hoz lenge szárnyán.

*) A skótoknál semmi egyéb ünnep nincs a vasárnapon kívül, de azt nemcsak hogy ő testamentomi szigorral ülik meg, hanem még a nevet is átvették az ő testamentomból, híván azt Sabbath-daynek (szombatnap), az angol Sunday-tól megkülönböztetve.

S az utcákon nagy, néma csend ül.
Egy járó nincs, egy hang se csendül:
Mintha *otkint* alakot nyerne
Mely *belől* ur: — a lélek csendje.

Egyszerre csak a hallgatásra
Zendül egy mély harang zugása;
S száz csendül és csilingel aztán,
Az Ur házába hívogatván.

S a nép ömlik szép új ruhába'.
Ott van mindenik kis bibliája;
Egymás kezét ott fogva mennek
Mind, az apa s a piczi gyermek.

S fölzeng a *zoltár*, szép, magasztos,
A sziv lángja egekig csapdos;
Ez volt, ez a dal, melyet zenge
A vértanu ösöknök serge.

És az imának szava mint kél,
Erős isten, *gyermekednél*;
Hozzad uram, ki hallád, láttad
Szent esküjét a *Covenant*-nak.

S ha megzendülne a magosban
A végítélet kürtje mostan:
Egész népet az Ur, ki itél,
Ott találná oltár tövénd.

Nép, mely tud imádkozni ekkép,
S átfogni hittel egy nagy eszmét,
Napfényben, vészben mely összetartsa:
El nem veszhet semmi viharba'.

Baráth Ferencz.

A fehér keresztnél.

(Az 1849-diki fegyverletétel idejéből.)

(Vége.)

Másnap megindultunk Arad felé. Ez út nyomorúságáról elég legyen annyit megjegyezni, hogy folytonosan koplaltunk s éhezünk, mert győzőink semmi enniválóról sem gondoskodtak számunkra, míg ellenben ők magok mindennek bőségében úsztak. A szilvaérés ideje kezdődött; a hol keresztül vonult a sereg, honvédeink az útmelletti oláhok kertjeibe beugráltak, s a mint lehetett, néhány félig ért gyümölcsöt szedgettek. E műtét azonban sok honvédeletbe került, mert a románok már ekkor jól tudván, hogy ártalmatlanokká vagyunk téve, a szerencsétleneket dorongokkal rohanták meg s halálra verték agyon egy pár szíva miatt, melylyel az éhhaláltól akarták éltüket megmenteni. Ily folytonos éhezés s annyi baj között végre Aradra értünk, hol a tiszték számára a „*Fehér kereszt*” vendéglőnek két emelete lön fogság helyiségeül kijelölve.

A velünk való bánásmódból következő gyanítottuk, hogy jövőnk egyáltalában nem kecsegtető, habár azt mindeddig homály fódte. A mellénk örül rendelt olasz vadász biztatását, kik velünk rögtön barátságot kötyn, arra unszoltak bennünket, hogy szökjünk, nem vettük igénybe. Hova is szöktünk volna? s mi legfőbb, honvéd egyenruhánál egyéb öltözetünk nem lévén, abban azonnal felismertek és elfogtak volna bennünket.

Fogságunk eléggé keserves volt; a mostoha bánásmódot s az éhséget annál fájdalmasban kellett viselnünk, minthogy mi a csatában fegyveres kézzel elfogott császári tiszték iránt oly lovagiasan s nagylelkűleg viseltük magunkat, minden kényelemmel s jó élelmézzel ellátván őket, miszerint közülük nem egy akként nyilatkozott, hogy ellenséggel így bánni valódi túlzás. Fájdalom, ezt legkevésbébe viszonzották az alkalommal; a mit tettek velünk, mindössze annyi volt, hogy egy kis száraz kenyér maradékba részesítették.

Nem hallgathatom el, hogy két tisztársamat, kik ekkeseredésükben honfi fájdalomnak egy kissé hangosabb kifejezést mérészeltek adni, mint aljas gonosztevőket megbotoztatták.

Megemlítésre méltó még az is, hogy azon osztrák tiszték, kik egykor foglyaink voltak, s kikkel mi oly jól bántunk volt, most a fogságban találkozáván velünk, a tőlünk vett jót, sőt az ajándékozott életet is gúnynyal, lenézzel viszonozták.

Nem is maradt e rémes napokból más kedves emlék, mit fölemlíteni lehetne, mint az aradi polgárok nemeselkűsége, kik minden viszonyok között lelkes védői maradtak a szent ügynek, még bukása után is. — Ott lézengtek ez áldott emberek a főtéren szüntelen, a „Fehér kereszt” fogadó emeletén függvén szemök folytonosan, hóna alatt mindig egyik egy egy batyut hordván, a kapu és épület előtti öröknek jósvívuségét lesve, mikor engedik majd meg, hogy a honvédtisztek által lebocsátott madzagra a magukkal hozott holmit ráakaszthassák. Volt azon esomókban enni s inni való, volt fehérnemű is, meg egy levelek, melyre leginkább biztató s vizsgálató szavak voltak följegyezve, és pedig majd mindegyikén e szavak: „*nincs még veszte minden, áll még Komárom.*”

Az én jölekű házigazám, egy német-ajku szításmester, — kihez hasonló németet adjon az isteni végzet sokat e hazának; fájdalom, hogy nevét elfeledtem, — szintén megjelent e helyen, s midőn engem az ablakon bekötött féjjel megpillantott, s látta volna, hogy nehéz sebem lehet, oly keservesen sirt a szegény jó ember, majd hogy a szive meg nem szakadt; elhozta aztán mindenét, a mije csak volt otthon, s én azt hű bajtársimmal együtt mohón elköltöttem.

Harmadnap reggel leveztettek bennünket az aradi főtérre, a hol két sorban felállítottunk s *Haynau* szemlét tartott felettünk.

Ekkor láttam ez embert először s utószor. Egy pillanat elég volt, hogy meggyőződjünk, miként nem közönséges emberrel van dolgunk; sovány hosszú alakja, részvétlen hideg arca, s másfél arasznyi szakállal kitoldott, alácsüngő bajsa, visszataszító hatást, borzadályt költött fel minden jól érző kebelben. A boszu politikája tapintatosabban nem is szemelhetne volna ki emberét.

Haynau tehát szemlét tartván felettünk, mindegyikünk jól megnézték, mintha csak keresne köztünk valakit; soknak a nevét is megkérdezé, majd mindnyájunkhoz intézett egy-egy barátságos biztatást, mi abból állott, hogy mind jök leszünk akasztófa díszletének.

Ő excellenciájának eme biztató szavait jól hallottuk, de nem hittük el, kivéve a mellettem álló páterk, ki midőn meghallá e biztatást, egész testében remegni kezdett, s midőn hozzánk ért a győzelmes rémúr, térdre esett előtte, s miután németül nem tudott, magyarul beszélni pedig nagy bűnek tartván, ekként tört ki kétségbeesve latin nyelven: „*Illustrissime domine!* ego nihil male feci, innocens sum, evactus autem eram ad militiam venire et orare pro rebellibus; dignetur mihi clementissime veniam donare!” azaz: „méltóságos uram, én semmi rosszat sem tettem, ártatlan vagyok, s kényszerülve valék a hadsereghez jönni, a lázadókért imádkozni; méltóztatásuk nekem a legkegyelmebben megbocsátni.”

E tragikomikus jeleneten mindnyáján neveltünk, sőt maga *Haynau* is, kinek arcán a kedélyesség semmi nyoma sem látszott, elmosolyodott . . .

Az egész szemle nem volt más, mint a honvédtisztek megalázása a leggyöngédtelebb modorban. A lánczra vert oroszlán orrát szalmaszállal is lehet piszkálni.

E szemle alatt egy ör Nagy elénkbe lépett s egész ünnepélyességgel tudunkra adta azt, mit eddig elhinni sehogys sem voltunk hajlandók, képtelenségnek tartván, hogy t. i. mindnyáján, kivétel nélkül azok, a kik ezelőtt

a császári hadseregben nem szolgáltunk, most az osztrák hadseregbe fogunk besoroztatni, mint valóságos közlegények.

Ez volt a végső, de egyszersmind a legérzékenyebb csapás; jól tudták, mivel kell elevenünkre tapintani, mi fáj nekünk legjobban.

Még az nap délután 3 órakor leveztettek a főtérre és ott mindnyájunkat 3 sorba, négyszögben felállítottak. A négyszög közepén egy kövér vértés ezredes járkált, ki magyar lehetett, legalább nyelvre, mert oly tisztán beszélt nemzeti nyelvünket, mint mi, ekép szólván hozzánk:

„Jól tudják önök, hogy hadifoglyok. Egy megsemmisült forradalmi sereg tisztjei önök, kikre a törvény egyszerűen halált mond; de ő Felsege a dicsően uralkodó császár önöknek kegyelmesen megbocsát; életét megtartja önöknek s mindnyájukat saját vitéz hadseregébe soroztatja. Ha jól viselendik magukat, mire bizvást számít ő Felsege, miután tévedésüket belátni elég alkalmuk volt, azon esetre nem lesz önök előtt elzárva az út, hogy az altisztég minden fokozatára alkalmaztassanak. Most pedig mindegyikük tartsa fel jobb keze három ujját és mondja utánam az esküt.”

Ezzel feltartottuk három ujjunkat, de ezen kiereszkolt esküt senki sem hangoztatta.

„Felette sajnálnám, ugymond a törzstiszt, ha szigorubb rendszabályok alkalmazása igényeltnék.” S újolag elkezdte az esküt mondani, de ismét nem mondta utána senki.

Az ezredes folytatá: „tudatom kell önökkel uraim, hogy nyílt utasítom van mind azokat, kik az eskü tartalmát utánam mondani vonakodnak, megbotoztatni.”

A hozzánk magyarul s eléggé érthető szavakkal szóló ezredes eme komoly figyelmeztetésére mindnyájunkon hideg borzongás futott végig; a megbotoztatás lealázó gondolatától, nem tagadom, mindegyikünk irtóztott. Az ezredes figyelmeztetés teljes sikert aratott, hangzott az eskü, félt abból mindegyikünk egy szótogat is elharapni.

Ezekután mindnyájunkat besoroztak; egyiket erre, másikat arra, mindenkit illető ezredhez szállítván.

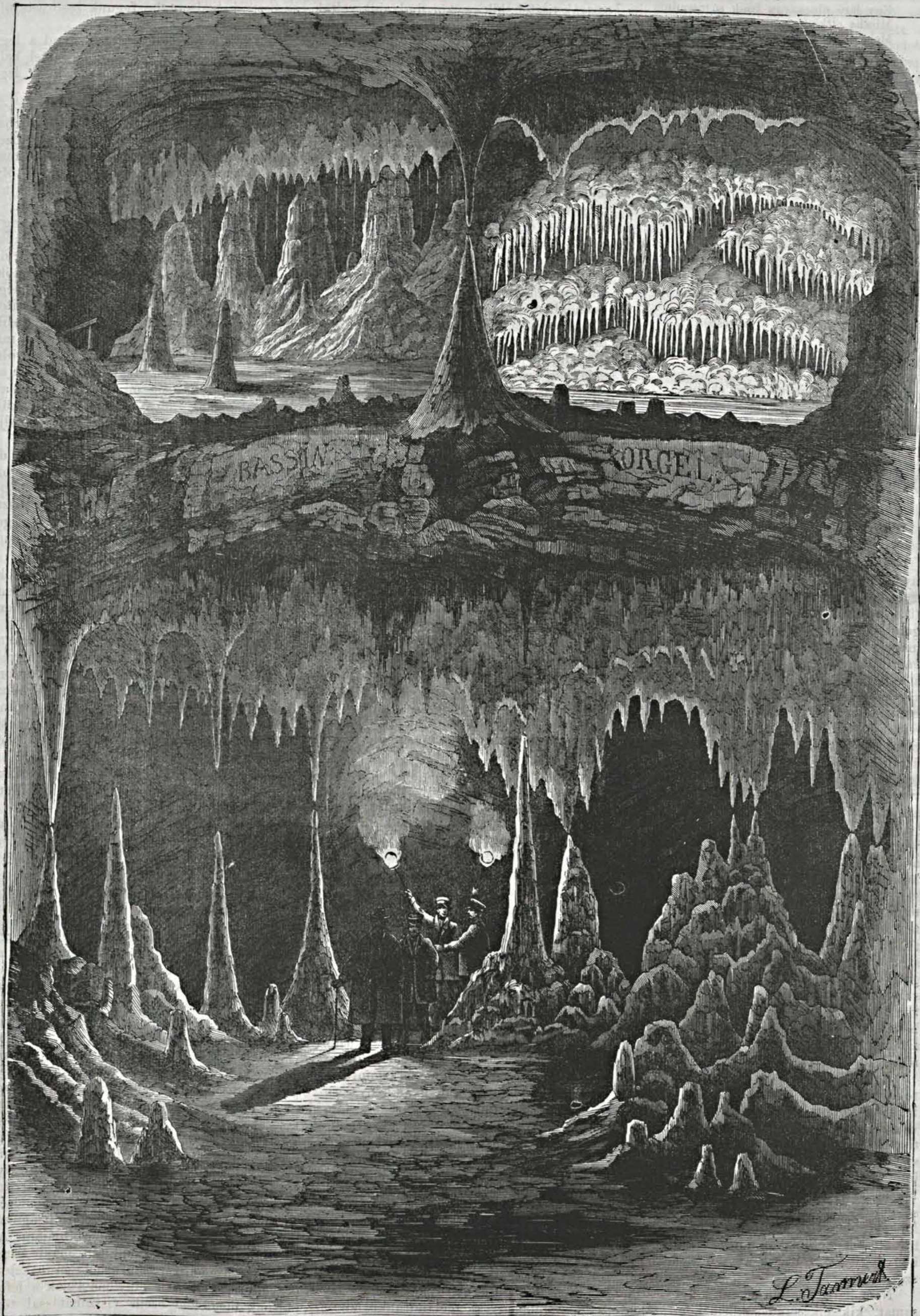
A fehér keresztnél való beszállásotatásunk örökre emlékezetes marad előttem.

Dr. Sikor József.

A Martinovic-pör 1795-ben.

Az eszmék természetében fekszik, hogy mint a vízbe dobott kő a víz-tükört, mind szélesebb és szélesebb körökben mozditják meg a kedélyeket. Az anyagi és erkölcsi világban a hatányok ugyanazon törvényeket követik.

A tizenhatszázadik század végén, az encyclopaedisták s bölcsészek művei által előkészítve, a levegő tele volt a forradalmi eszmék villanyanyagával. De a franczia forradalom nagyszerű lökésére volt szükség, hogy az előkészített téren a mozgalmak kitérőse sietessék. Francziaországban a dolgok régi rende fenekestől felfordult. A rohanó áramlat elsodorta a trónt, vépradra vitte a királyt és királynét s halomba döntötte az arisztokratia hatalmát. A szabadság és egyenlőség eszméi proklamáltattak s jogosultságukat vérrrel irták föl a történelem táblájára. Az ó-világ demokrátiája, miután majd tizenhatszázadon keresztül sehol sem juthatott érvényre, a hosszú elnyomatásnak s lefojtásnak megfelelő erejű visszahatással tört ismét utat magának s erőszakkal foglalta el a helyet, mely őt a természetjog törvényei szerint békésen illette volna meg.

Iserlohnban felfedezett esepögök-barlang.

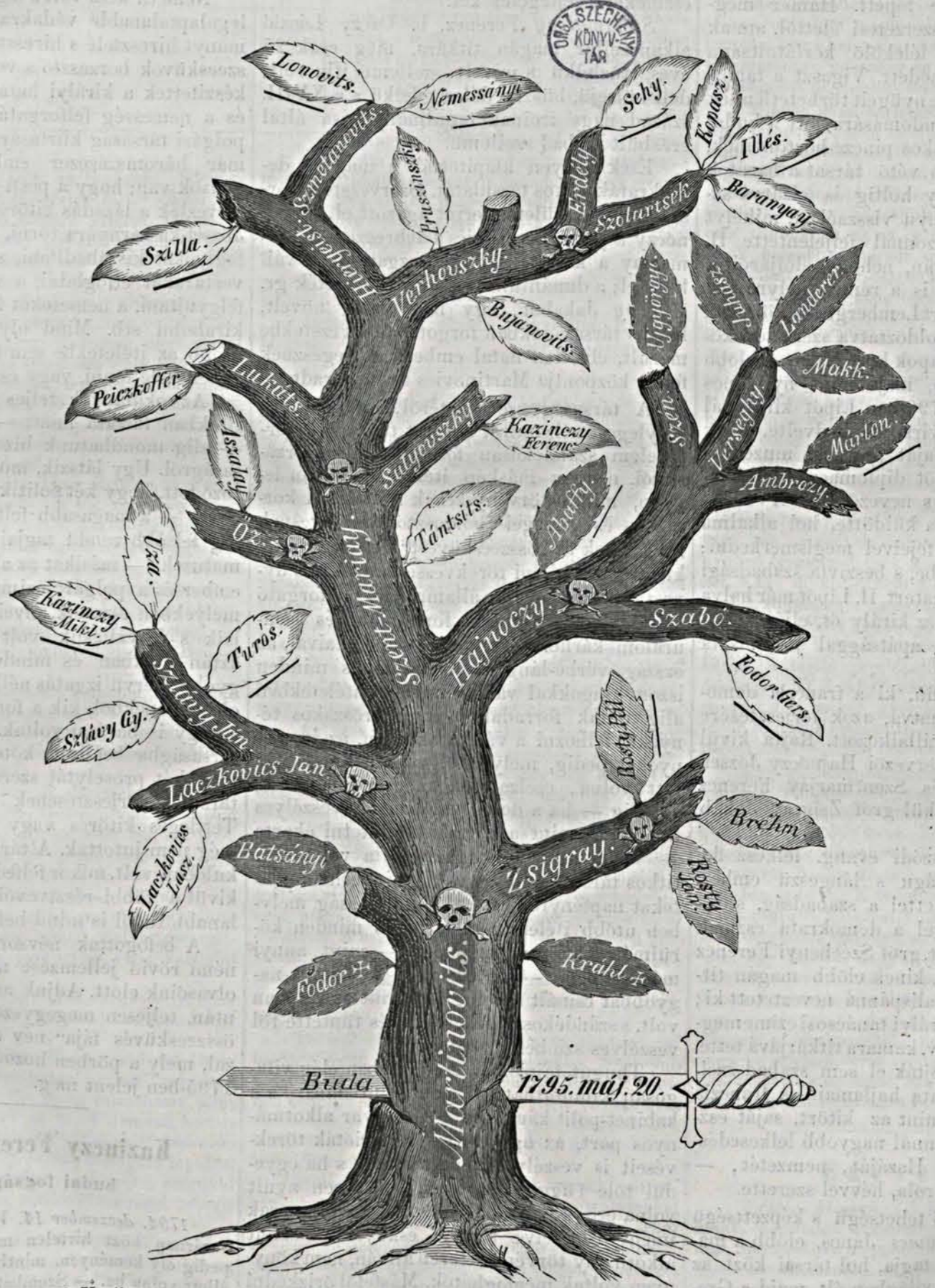
Az új, bár tulajdonképp az emberiséggel egykorú ősrégi eszmék ellen a hatalom birtokosai egész Európában hatalmasan fegyverkeztek. A kitérés színhelyén, a vulkán krátere körül nem tehettek semmit, de a távolabbi helyeken ugyancsak készülődtek, hogy bedugják a kráter nyílását, vagy legalább megátolják, hogy új kráterek nyiljanak éppen az ő lábuk s ülőhelyök alatt is. De a szabadság eszméi, mondám, a levegőben voltak, s a megrázkódtatást, közel és távol, kisebb vagy nagyobb mértékben, az egész társadalomnak meg kelle éreznie.

Magyarországban az általános okokon kívül egy különös történeti tény is előkészítette a kedélyeket, bár éppen az egyszersmind eltérő irányt is adott a szabadsági törekvéseknek. Értjük II. József uralkodását, mely éppen akkor érte végét. II. József demokrata császár volt, a mi elég különösen hangzik, a XVIII. századról szólván. — Szemben egy aristokratikus alkotmányval s szemben egy nemzetiség-történelmi jogaival, a demokracia nivellirozó hatalmát akarta zsarnoki kézzel megkísérteni. Nem első s nem is utolsó jelenség a világtörténetben, hogy a szabadság a zsarnokság eszközeihez nyul. Ő Magyarországon, melynek alkotmánya a nemesség aristokratái előjogain alapult, mindentegyenlővé akart tenni s ezzel maga ellen lázította a nemességet, mely a tulajdonképpeni nemzet volt. S a sokféle nemzetiség által lakott országban, mely Magyarországnak nevezeték s az is volt, az egyenlőség kedvéért mindent németté akart tenni s ezzel maga ellen költötte a magyarságot, mely ismét a tulajdonképpeni nemzet volt. Az egyenlőség bölcselmi eszméje nevében izent hadat az alkotmányosság és nemzetiség erős érzelmeinek. Céljának, eszközei miatt kelle megbuknia. A már-már törésre került bonyodalmat a császár halála oldotta meg; s ő, nemes kedélye sugallatára, költőivé és tragikusává tette bukását, midőn halálós-ágyán egy tollvonás-

sal maga semmisítette meg úgy is megbukandó művét, visszavonván tíz évi egyeduralkodása alatt kiadott rendeleteit. Ily hatások ellenében a visszahatás el nem maradhatott, s a megmozdított testek természet szerint, még az ok megszűntével sem térhetett vissza pillanatilag a nyugalom. A József-féle kísérlet még nagyobb becsüt köleszött az ősi alkotmány-adta jogoknak, melyek általa kétségbe vonattak vala, s nehogy a kísérlet újra ismételtessék, rendszabályokra volt szükség. A nemzet nagy zöme, áthatva az ősi alkotmány-adta

A szabadműveltség meglehetősen el volt terjedve s több helyett voltak páholyai az országban. De a nemzet óriási többsége meg volt elégedve a törvényes vívmányokkal s nemcsak nem kívánt többet, de aristokratái hajlamainál s szelleménél fogva irtózott a demokracia terjedésétől. Így a szabad szellem két különböző irányt vett az országban. A többség a régi alkotmány fentartásával kielégtve érezte szabadságvágyait s egész törekvése oda irányult, megóvni azt a bécsi udvari politika tulkapásaitól. A kisebb rész egyen-

lőséget s demokraciat akart; de jóformán csak elméleti emberekből állott s az eszmék egyszerű terjesztésének terén maradt, egész eszelekvőségét a társadalmi tér szűk korlátai közé szorítván, felforgatási szárdékok nélkül. De a bécsi kabinet-politika ebben is bőségesen elég veszélyt látott. A jószágos II. Lipót, rövid uralkodás után őseihez költözött s az abszolút hajlamu Ferencz foglalta el helyét. A kormány élére Thugut miniszter emelkedett, ki a francia eszmék áramlata ellenében a merev absolutismust tartotta legjobbnak, s az esz-közökben sem volt válogató. A titkos rendőrség és a bakó voltak legkedvesebb eszközei. Amazzal behálózta az egész országot, emezt a háttérben állította fel, hogy várja áldozatait. A titkos rendőrök becsusztak a hivatal-szobákba (holakkor igen tisztos állást foglaltak el) a tanácsstermekbe, magán házakba, a társaságba, a szabadművelési páholyokba is.

A Martinovics-összeesküvés fája. — (Azok, kiknek nevei alá vannak húzva, szabadon bocsáttattak.)

jogérettől, e jogok visszaállításával nem elégedett meg, hanem azokat biztosítani is akarta későbbi hasonló elkövetési merényletek ellen. A II. Lipótot megkoronázó 1790/1-ki országgyűlés irányja ez volt. Most jött közbe a francia forradalom s a demokrat eszmék, mint mindenüvé, Magyarországra is behatottak. Kivált a miveltebb elméket, a fogékonyabb kedélyeket s a bölcsész szellemeket hatalmasan megragadták. Papok, írók, tudósok, snémely könnyebb szövetű ugynevezett „szabad-szellemek“ voltak áthatva általa, vagy szegődtek zászlai alá.

A szabad szellemiek már ez utóbbi helyen sem érezve biztonságban magokat, egy saját titkos társaság szervezését tartották szükségesnek, melybe csak biztos embereket vegyenek föl, hogy fölfedeztetéstől ne kelljen tartaniok s bizton terjeszthessék, bár békésen s a tette időt várva, eszméiket. E titkos társaság, mely majd fejezől a Martinovics-összeesküvés, majd eszméi irányzatáról a magyar Jakobinusok nevével említtetik, bár

részvevői nem fölötté nagy számmal voltak, mégis némi elterjedést nyert az országban.

Keveset arra, hogy tettehez nyulhasson, vagy arról csak komolyan gondolkozassék is, de eleget arra, hogy fölfedezessék. Fölfedeztetett. S részvevői 1794 végén elfogattak.

E részvevőkkel kell mindenekelőtt megismerkednünk.

Martinovics Ignác apát volt a demokraták titkos társulatának feje. Pesten, polgári családból született. Gyöngye ifjú volt még, midőn papi életre szánva magát, a ferenczesek szerzetébe lépett. Hamar megbánta lépését s a szerzetesi élettől, annak szigorú fegyelmé s lélekölő korlátoltsága miatt hamar elidegenedett. Vigaszt a tanulmányban keresett. De nyügeit túrheterlennek érzé, kivált midőn tudomására jött a budai zárdá (hol lakott) titkos pinzebörtöneinek, hol a fegyelem ellen vétő társat a barátok sokszor évekig vagy holtig is elzárva sanyargatták. Ez iszonyu visszaélést, melyet tudomására jött, azonnal feljelentette II. Józsefnek, kitől aztán, nehogy előjárótól üldöztesse, s maga is a rémítő helyre jusson, engedelmet nyert Lembergbe átköltözni. Itt az éresek által feloldoztatva szerzetesi kötelekeitől, a világi papok közé lépett, s előbb mint magán nevelő, majd mint nyilvános tanár működött. 1790-ben Lipót királynál udvarolva, az annyira megkedvelte, hogy udv. tanácsosá s saját physicali muzeuma igazgatójává tette. Sőt diplomaciai küldetésre is használta, s nevezetesen XVI. Lajos királyhoz Párisba küldötte, hol alkalma volt a jakobinusok fejével megismerkedni; eljárt gyülekezeteikbe, s beszélt szabadsági eszméiket. Mire visszatért, II. Lipót már halva volt s utóda Ferencz királyt, eljárása jutalmául a szászvári apátsággal jutalmazta meg.

Ez volt azon férfiú, ki a francia demokráta eszméktől áthatva, azok terjesztésére Magyarországon vállalkozott. Rajta kívül a titkos társaság szervezői Hajnóczy József, Laczkovics János és Szentmarjay Ferencz voltak, kikhez ötédkül gróf Zsigray Jakab járult.

Hajnóczy, az aszói evang. lelkész fia, ritka tudományosság s lángeszű ember, szenvedélyes szeretettel a szabadság, s rajongó lelkesültséggel a demokráta eszmék iránt. II. József alatt, gróf Széchenyi Ferencz zágrábi biztos által, kinek előbb magán titkára vala, szerémi alispánna nevezetett ki; I. Ferencz pedig, királyi tanácsosi címre meghagyásával a m. udv. kamara titkárává tette. De hivatalai nem fojták el sem szabad szellemét, sem demokráta hajlamait. A francia forradalomban, a mint az kitört, saját eszméit ismerte fel s annál nagyobb lelkesedéssel ápolta azokat. Hazáját, nemzetét, — mint Kazinczy írja róla, hévvel szeretete.

Nem alább való tehetség s képzettségű ember volt Laczkovics János, előbb a magyar kir. testőrség tagja, hol társai közt az irodalmi és eszmei világban élt, majd a Greven ezred tiszte, hol a török háboru alatt vitézségének fényes tanúságait adta. Tisztségétől, egy több tisztársával együtt az 1790. országgyűléshez intézett, s a magyar ezrednek az országban bentartását sürgető kérés miatt megfosztatván, magán életbe vonult. De Martinovics, mivel már ekkor barátságban volt, s ki benne a szabad szellemet és jeles tehetséget nagyra becsülte, megnyerte számára Leopold király bocsánatát s azon ígéretet, hogy tartományi biztossá fog kinevezetni. A császár halála miatt azonban ez ígéret nem ment teljesedésbe s Laczkovics magán ember maradt. Roppant olvasottsága, a latin és az új nyelvekben való jártassága,

széles eszmeköre, élénk irálya, öt jeles politikai íróvá képesítették, miről egy pár röpirata fényes bizonyítást tett. Egyik, a „Magyarország állapotáról“ című, a magyar demokráta programját tekinthető. Átalános elvek s az új demokráta tanainak fejtegetése után a magyar alkotmány és kormányzat átalakítása iránt, a felső és alsó ház szervezete, a főpapi birtokok állami kezelése, a köztelherviselés, az igazságszolgáltatás reformja, az általános hivatalviselési jogosultság, az ipar és művészetek emelése s hasonlók iránt találunk benne, korát sokban túlhaladó eszméket s fejtegetéseket.

Szentmarjay Ferencz, b. Orczy László alkanczellár magán titkára, még csak 25 éves, tüzlelki s mévelt szellemű ifjú volt; deli külsejű, büszke, délezeleg lelkű, s a XVIII. század nagy íróinak tanulmányozása által erősbült szabad szellemű.

Ezek négyen alapították a magyar demokráta titkos társulatát. Szervezete az ország négy kerületét ágazott el, s Hajnóczy a pesti, Laczkovics a debreczeni, Szentmarjay a kassai kerület igazgatóságát vállalta el; a dunántúliéra magokhoz vették gr. Zsigray Jakobot, egy nagyurilag növelt, fényes társaságokban forgott, de élvezetekbe merült, elvtelen fiatal embert. Az egésznek feje s központja Martinovics apát maradt.

A társaság szerkezetéről, szabályairól, tényleges célzatairól keveset tudunk. A törtelem szándékosan fosztatott meg forrásaitól, nehogy másképp itélni módjában legyen, mint a törvényeseké itéltek. A kormány és közegei borzasztó veszélyesnek igyekeztek az „összeesküvést“ feltüntetni. A király élete elleni törekvéssel, a trónt és dynastiát, s az egész államrendet fölgátló szándékkal, a francia forradalom és rémuralom kárhözatos elvei s szándékaival, az ország vérbe-lángba borításával s minden iszonyúságokkal vádolták. De az ítéletekben alig tudtak forradalmi vagy erőszakos tényeket felhozni a vádlottak ellen, az írományokat pedig, melyekből valami kiderülhetett volna, czélzatosan megsemmisítették, s pedig — ha a dolog valóban oly veszélyes lett volna, mint a kormány elhithetni akarta — bizonyosan nem mulasztotta volna el a titkos társulatot s egyes tagjait terhelő adatokat napfényre hozni. Az általánosság, melyben több ítéletek tartottak s minden körülmény arra mutat, hogy — mint annyi más esetben, — az absolutismus itt is nagyobb csinált a dologból, mint az valóban volt, s szándékosan feketítette és tüntette föl veszélyes színben az egészet.

Thugut miniszter czélja ebben elég világosan kimutatható. Ő az absolutismusra s a kabinet-politika nézve a magyar alkotmányos part, az úgy nevezett patrióták törekvéseit is veszélyeseknek tartotta, s ha egyedül tőle függ, ellenökben is szívesen nyult volna erős rendszabályokhoz. De azok a csak imént ismételve királyi esküvel pecsételt alkotmány törvényes terén állván, nem könnyen voltak megfoghatók. Másfelől őrizkedni kellett, hogy a mindinkább fenyegető francia háboruval szemben, melyeknél a nemzet áldozatkészességét nagy mérvben kelle igénybe venni, a magyar nemesség el ne kedvetlenítették s alkotmányviszály a trón és a nemzet között ki ne törjön. Thugut tehát, e magyar közmondás szerint „lányomnak szólók, menyem is érten róla“ — egész szigorú a demokráta ellen akarta fordítani, nemcsak hogy ezeket megsemmisítse, hanem hogy az alkotmányos patriótákat is megfélemlítse s netalán tulkapaszkodól jó eleve óvja és visszatartoztassa. A gyengébbet sújtotta, hogy az erősebbnek is példát adjon.

Tagadhatatlan, hogy a demokráta társu-

latában a tényleges pártütés vagy fegyveres fölkelés vádjára elég anyagot, annál kevésbé törvényes bizonyítékot, találni nem lehetett. A mit ők tettek, az eszme terjesztésének egyszerű körében maradv, bár titkos társulat alakjában, az legfőlegb rendőri megfenyítésnek szolgálhatott alapul, semmi esetre nem felségserzési s fejevesztési pörnek. De a lelkiismeretlen miniszter ezzel mitsem gondolt s a királyi ügyek igazgatójának, a szolgálalkú s mindenre kész Németh Jánosnak kiadta a parancsot, mikép kelljen az „összeesküvők“ ellen a felségserzési pört instruálni.

Németh kész volt a legszörnyetebbek, bár legalaptalanabb vádakra is. Azon koholmányt híresztelt s híresztelteté, hogy az összeesküvők borzasztó s veszélyes complotot készítettek a királyi hatalom, az alkotmány és a nemesség fölgátlására, a vallás és a polgári társaság kiirtására; hogy a lázadásra már háromszázezer emberük s temérdek pénzük van; hogy a pesti józsef-napi vásárra tervezték a lázadás kitörését; éjjel akartak a József-kaszárnyára törni, ott a francia hadifoglyokat kiszabadítani, segélyökkel a fegyvertárat elfoglalni, a várost négy végén felgyújtani, a nemeseket leölni, a gazdagokat kirabolni stb. Mind oly mesék, melyeket utóbb az ítéletekbe sem tartottak czelszerűeknek bele tenni, vagy csak érinteni is.

Az okmányok teljes megsemmisítése s titokban tartása miatt — mint már említett — alig mondhatunk bizonyost az egész társaságról. Ugy látszik, működése abban hatá, rozódott, hogy két politikai kátét készítettek egyet — a magasabb fölgúásuak és a társaság felsőbb rendű tagjai számára a „reformatusok“ — másikat az alsóbb rendűk, „az ember és a polgár“ czimvel. E két kátének, melyekben eszmék, elvek, politikai ábrándjaik s hitvallásuk volt letevé, igyekeztek aztán titokban és minden feltűnő vagy nagyobb mérvű izgatás nélkül híveket szerezni, oly egyénekből, kik a forradalmi eszméknek amugy is barátai voltak. Minden tag, a ki a társaságba beállott, kötelezte magát, hogy még két proselytát szerez, s ez lett volna a társulat terjesztésének módja és eszköze. Tetteles kitörés vagy lázadás tervezetig még nem jutottak. A társaság még csak alakulóban volt, mikor felfedeztetett, s az öt főn kívül a többi résztvevők, sőt a dolog ártatlanabb tudói is mind befogattak.

A befogottak névsora, polgári állása s némi rövid jellemzése nem lesz érdektelen olvasóink előtt. Adjuk azt, Horváth Mihály után, teljesen megegyezőleg „a Martinovics összeesküvés fája“ név alatt ismeretes rajzzal, mely a pörben hozott ítéletekkel együtt 1795-ben jelent meg. (Vége köv.)

Kazinczy Ferencz naplója budai fogságában *)

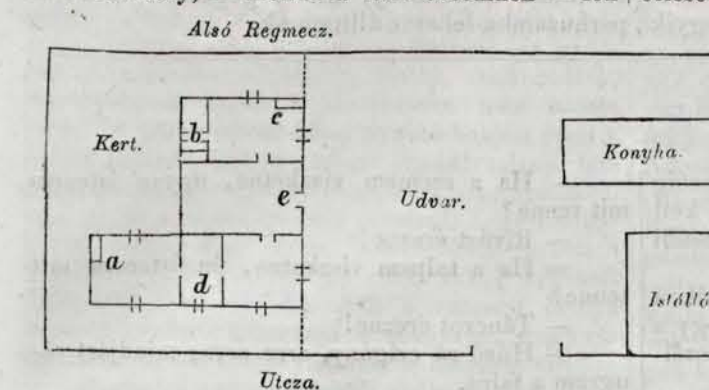
1794. december 14. Vasárnap. Szombat és vasárnap közt hírtelen megfagyott a sár, még pedig oly keményen, mintha a fagy két hét előtt állott volna be. — Szombaton még irtóimnál voltam, közel az 1791-ben épülni kezdett házhoz, a liget előtt; vasárnap egész nap irtam. Az anyám este álmos volt s sietteté a vacsorát, hogy lefekhessek. — En is lefekvém József öcsémmel.

Az anyám a betűnél fekiült, én a b. öcsém a c. alatt. — Midőn az anyám már csaknem elszunynyada, két szobaleánya eljéde, hallván, hogy az ablakrostélyát valaki megzörgötte. Hallá a csattanást a szomszéd szobában anyám is, s úgy híven, hogy vendég jöve, parancsolá: hívják elő a szakácsot, vacsoráljon a vendég s fekiüdjék, mert ő maga nyugodni kíván. — Az egyik leány ment a gyer-

*) Kazinczy Ferencznek 1794-5. évi budai fogságában vezetett naplóját Mész Béla tiszatúrú ref. lelkész ur szíves közlése szerint adjuk, ki azt Kazinczy Gábor bünfalvi könyvtárából, az ott levő eredeti kéziratból híven másolta le. Szerk.

tyával megnyitni a pitvar ajtaját e-nél s elsköltá magát, midőn egy uhánér tiszt — a Terebesen fekvő b. Mészáros János generál ezredből, főhadnagy Ehrenstein, a linezi postamester fia — a pitvarba belépett, két uhánus közlegény pedig kivont karddal az ajtónál megállott.

„Hol Kazinczy ur?“ — kérde a tiszt. A leány azon szoba felé vezeté, hol az öcsém fekiült. A leány vitte a gyertyát, a tiszt ment utána. „Herr von Kazinczy, — mondá a tiszt öcsémnek — ich

habe Befehl Sie nach Ofen zu begleiten. Kleiden Sie sich; wir müssen alsogleich fort.“ (Kazinczy ur, parancsom van önt Budára kísérni Öltözzék, tüstént mennünk kell.) „Wer?“ (Melyik?) — kérde öcsém. „Sie, Herr von Kazinczy.“ (On, Kazinczy ur.) „Welcher Kazinczy?“ (Melyik Kazinczy?) „Herr Franz Kazinczy.“ (Kazinczy Ferencz ur.) „Das bin ich nicht.“ (Nem én vagyok.)

A tiszt majd lerogyott földjében, mert cassálás vala neki így, ha elszalaszt vagy téveszt. — Harmadnap óta egy gubába burkolt embere a kapunk előtti kecskésben iddögölt, tudatozván: otthon vagyok-e? és vasárnap otthon leszek-e? tartok-e töltött fegyvereket? s a feleleteket naponként megküldé Terebesre.

„Und wo ist den Ihr Herr Bruder, er war ja heute noch zu Hause?“ (S hol van hát az ön bátyja, még ma itthon volt.) Az öcsém mutatta, hol fekszem s a tiszt jött; egész nyájassággal elmondá, a mit az öcsémnek mondott. „Ich komme aus Befehle Sr. königl. Hoheit des Erzherzogs palatinus (Sándor, Leopold) Sie nach Ofen zu begleiten.“ (Ö kir. felségének, Sándor Leopold főhercegnek parancsából jövök, hogy önt Budára kísérjem.)

„Ich unterwerfe mich den Befehlen Sr. königl. Hoheit.“ (Alávetem magamat ö királyi fenség parancsának) mondam egészen nyugodtan. — „Wann wollen Sie, dass wir aufbrechen?“ (Mikor akarja, hogy induljunk?) „Ohne aller Vorshub. Es steht Ihnen frei alles, was Sie zu Ihrer Gemüchlichkeit nöthig haben, mit zu nehmen; nur müssen Sie Ihr Geld mir übergeben, welches ich gegen eine Quittung übernehmen den Befehl habe, so wie alle Ihre Schriften.“ (Haladék nélkül. Szabadságában áll, mindent, mi kényelmére szükséges, magával vinni; de pénzt át kell nekem adnia, melyet nyugtávan mellett átvenni parancsom van; valamint írományait is.)

„Und wie viele Wagen haben Sie fertig, Herr Oberlieutenant?“ (S hány kocsival van főhadnagy ur?) — kérdeám. „Sie fahren auf Ihrem Wagen und auf Ihren Pferden bis Ujhely; dann gehen wir mit Vorspannpferden. Schriften, die Sie nicht mitnehmen können, versiegle ich, und es wird Jemand heraus geschickt sie zu übernehen.“ (On saját szekerek és lovain utazik Ujhelyig, azután előfogatu lovakon nem vihet, lepecsételem, s kiküldünk majd valakit azok átvételére.)

Midőn öltözni kezdék, az anyám a pitvarból a szomszéd szobába lép, úgy ordítván, mint az oroszlan anya, melynek kölykeit elszedték. „Fiam, Ferencz, az Istenért!“ — „Édes asszonyanyám, — mondam — látja, hogy én nyugodt vagyok; ne rettegjen asszonyanyám, nem telik bele két hét s itthon leszek megint.“ Szavam az anyámat elcsendesítette.

A szoba hidegecske volt s a német őrlít, hogy megkaphata: az neki elég volt. — Így én alkalmat és időt nyerek szerelme leveim csomóját írószekrényemből kivenni s d-nél az ablakon kivetni.

— Titkon megkérém az anyámat, hogy azokat haza érkezesemig vegye gondja alá. A tiszt megengedé, hogy némoly barátomtól elbúcsúzzam, de czeduláimat előbb meg akará olvasni, mit én nem engedtem.

Tizenkét dszidas uhánértől kísértetve így saját kocsimon, négy szép lovamon Ujhelybe beértem. Törtelen levén az ut, mondom lassan folyt és

éjjél vala, midőn Ujhelyben a kispiacz fogadjának felső szobába beszállítottam. — A hold oly szépen világította, mint ködös időben a nap.

December 15-én este öt órakor kapitány Zsigárdi ur ugyanazon ezredből, Sulyovszky Menyhérttel, Jellasi magyar gyalog ezredbeli kapitány Ivánkay Fekete pedig Tancsics Ignáczsal lépe be szobámba. — A nádor ezt a kapitány Feketét küldé elfogatásunkra Budáról s ő fogta el Tancsicsot, a még akkor gyermek gróf Sztáray Albert udvari tanitóját Nagy-Mihályon, Sulyovszky Menyhértet pedig tulajdon házában Rákócson. — A példátlan keménységű hidogben nem előbb mint reggeli 3 óra felé értünk Liszkára.

December 16. Tiszteink vigyáztak, hogy egymással titkon se szólhassunk s a szekerem mind háromunk külön üle a maga tisztjével és két katonájával; de Sulyovszky valahol hozzám férhete; kért, könyörgött, el ne áruljam; emlékeztem, hogy előd leányai vannak. — „Hagyjon békét urambátyám, — mondam neki — én ismerem magamat s magamért felelek; de azt is mondom, hogy urambátyám lesz az, ki magát s engemet is elront.“ Ebdre Szorens, hol az ex-apáca b. Sennyey kisasszonnyal, ki Pest felől jött, együtt evénk. — Éjre Köröm.

December 17. Ebdé: Keresztes. Éjszaka: Kóly. Hatvan.

December 18. Ebdé: Árokzallás. Éjszaka: Hatvan. (Folytatása következik.)

Az iserlohni barlang.

1868. jun. havában Iserlohn környékén a vasuti előmunkálatok alkalmával két bányász egy roppant nagy sziklatömböt robantott szét. A kötélem szétrepült s a bámuló munkások előtt egy eddig ismeretlen csepegő-barlang nyílata tárult fel tulvilági szépségeivel. E nem remélt fölfedezés néhány hét múlva valóságos bucsujáró-helylyé varázsolta Iserlohn, rajnai Pororsországa e csinos kis várost. A természet elragadó tündéri bájaiban gyönyörködni vagyó utazók csak egy özőnlének oda mindenfelől. Az ottani vasut-igazgatóság, melynek pályaterületén a barlang szádát fölfedezték, a legnagyobb készséggel és udvariassággal ad engedélyt a látogatóknak a barlang megtekintésére.

Az ut a barlang nyílataig a legszebb hegyi tájképekkel gyönyörködési szemlélet, s egyszerű természetnek tanulmányozására, melynek belseje annyit leírhatatlan szépséget zárt magában. A bemenetnél, egy karzattal ellátott lépcső vezet föl egy keskeny ajtóig, melyen áthaladván, a vezetők meggyújtják a fáklyákat. A mint a szem lassanként a gyöngye világítással kibékült, azonnal egy terjedelmes, magas, göth-izlésben boltozott csarnok tárul fel előtte, a barlang előcsarnoka. E gyönyörű előterem fölülről lefüggő s alulról fölfelé törekvő szebbnél szebb köcsapokkal van pazarul földszítve s minden oldalról mellékbarlangoskák és repedések veszik körül.

Tovább haladva, balfelől a tulajdonképeni barlang sötét nyílata tátong előnkbe. Szemünk háborítatlanul gyönyörködhetnek a hóféhér színben csillogó falakon, a megmerevült vízeséseken, forrásokon és zuhatagokon, melyek mindenfelől a kiálló sziklákbl, hegyszakadásokból és repedésekbl előtörnek.

Miden fordulatlán új meglepetések várnak ránk. A természet itt óriási oszlop-csoportozatokkal vagy magánoson fölfelé törekvő gyönyörű karsu csepegő köcsapokkal vonja magára figyelmünket, amott meg csillogó gazdagsága, s meglepő díszlete által ragad el. Még egy fordulat, s az utas az „orgona“ előtt áll. Itt már a vezető magyarázatára sinés szükség, mert nem néhány oszlop előtt állunk, melyeket a képzelem segélyével orgonához hasonlíthatunk, oh nem, itt egy 10 láb magas és 15 láb széles fal egészen be van fedve a kisebb-nagyobb oszlopok hosszú, fénylő sorával, melyek imitt-amott mészkirágokból képződött szebbnél szebb arabeszekkel vannak földszítve.

Hanem egyik fényponttól nem szabad elfelednünk a többit. Egy lépcsőn felhaladva ismét vadul összevissza hányt-vetett sziklatömbök közé jut az utazó. Ezek között egy 10 láb átmérőjű és 6 lábnyi mély teknő terül, telve kristálytisztaságú vízzel, az úgynevezett „bassini“ (vízmedence). Itt már csakugyan semmi szükség a vízfedezésre, mert a vízeppok ütemszerű hullása, a tiszta víz azurkék

színe és a gyönyörű tavacska e vadregényes környezetben úgy is a regék világába varázsolja lelkünket.

A barlang e kitünően szép részletének a természet alkotó keze is kiváló helyet szánt, mert egy sziklatetőre helyezé azt, mely a barlang alapjából 20 lábnyi magasra emelkedik s épen annyit kell aláereszkednünk, hogy a barlang másik felébe juthassunk. Ennek fénypontja az „Alhambra.“ A természet az egész barlangban sehol sem pazarolta oly bőkezűleg csillogó kőszépségeit, mint e tündéri helyen. Pompás oszlopok tartják a tetőzetet, a falak vakító fehérek, a talajt fehér finom, áttetsző mészcsepők-burok fedi. Itt minden csillog, mint egy kristály-palotában.

Mig az ember a barlang nyílásához visszaér, jókora utat kell megtennie, mert 400 lépésnyire hatolt a hegy belsejébe. Az ut visszatelése új meg új szemléleti pontokat és így újabb meg újabb szépségeket és meglepetéseket nyújt.

Minden ilyen barlangban valami kifejezhetetlen s másutt föl nem található sajátosság költészet rejlik. Prózái világunkból minden tündéres, minden rezeszerű az ilyen kristály-barlangokba menekül, s mikor aztán ott fölkeressük, egészen új, álomszerű világban képzeljük magunkat. Olyan jól esik tudónknak az az ós lég, mely mostani világunk hajnaláról maradt meg tisztán, romlatlanul e földalatti tündér-csarnokban. Képzelmünk visszarepül földünk azon ósregi korszakába, melyről a tudomány csak buja tenyésztett növényzettel és csodás alkatu óriási nagyságu állat-szörnyetekkel ruházta fel és népesítette be mindnyájunk szülőanyját, a földet? Milyen csöndes lehetett akkor az egész világ! Nem oly élénk, nem oly zajos, nem oly izgalmas, mint most! Az erdők hangtalan nyugalmát legfeljebb egy-egy óriási pálma vagy páfránra recsecsenés törte meg, mikor a századok vagy tán ezredévek ledönték, hogy a soha sem nyugvó természeti erők köznéne dolgozhattak fel azt. Vagy olykor-olykor a hullámok moraja, szélvész zugása és a mennydörgések mely harsogása rázta fel a földet egyhangú szunnyadásából. Vagy végre mikor a romboló elemek egy kissé megpihentek, a tájak néma csendét legfeljebb egy-egy ósvilági állat a labyrinthon vagy ichthyosaurus zavarta fel, mikor gyémánt-szilárságu csillogó fehér fogaival mammoth-czombocskákat zuzott és rágott szét. — Ilyen lehetett földünk akkori képe.

Egy új, eddig érintetlenül állott barlang fölfedezése napjainkban valóságos esemény, mert abból remélhetünk legtöbb felvilágosítást az emberi nem őstörténelmére. És ez a remény nemcsak a tudományos bizonyítékok után buvárok szakembereket, hanem korunk minden művelt emberét nagyban érdekli. E tudomány még egészen új, de máris roppant haladást mutat fel. A rajnavidéki Eifel-hegység, melyben az iserlohni barlang fekszik, úgy látszik, nagyon gazdag ósvilági állatok csontmaradványaiban, s épen ezért az ujon felfedezett barlanghoz méltán köthettek e részben is jogos remények. Az eddigi ásatások máris meglelték a várakozásnak, de minthogy a barlang nagy terjedelmű, természetesen a tudományos vizsgálódásnak még igen sok munka és igen sok remény maradt ezutánra is. S. L.

Egyveleg.

⊙ (Régi bélyegjegyek hasznosítása.) A kínaiak, e minden tekintetben külön, sajátos nép, mostanában roppant szenvedélyvel gyűjtik össze az elhasznált levéljegyeket, hogy azokkal napernyőket, sőt ha szorít ehetik, szobákat is beraggasszák s ezrenként, millióként vásárolják össze mindenünnen. A rajnai tértő társaság, melynek a meunyei bírodalomban is van képviselője, a levéljegyek ezré egy-gy tallérért adja el, s az ebből begyűlt pénzt azon gyermekek nevelésére fordítja, kiket a kínaiak kitétek vagy rabszolgákkal eladtak.

— (A cigány nyelv.) A bécsi tudományos akademia bölesébet-történelmi osztályának egyik közlelbi ülésében Müller tanár a cigány nyelvről tartott értekezést, mely eredetire nézve az indiai népnyelvekhez tartozik. Daczára a számos idegen elemnek, mely ázsiai, észak-afrikai és európai vándorlásaikban belevagyult, mégis megtartá eredeti jellegét, s nyelvtana, valamint szókinészei által az indiai sanskrit nyelv testvére gyanánt tűnik föl, s így leánya vagy unokája a brahmanok

nyelvén. Az eddigi kutatásoknak szótárak, párbeszédek vagy európai nyelvekből való fordítások szolgálták alapul, néha-néha rövid dalok, vagy példabeszédek. Müller tanár néhány eredeti szöveget mutatott be és pedig 5 mesét, 27 dalt és egy levelet, melyeket Fialkovszky L. magyar nyelvű bírávár gyűjtött össze.

— *(Gözeke Angliában.)* A gözeke Angliában mind nagyobb elterjedésnek örvendő. Nathusius G. Orlowból jelenti Stadelmann folyóiratában, hogy ott a gözeke jelenleg körülbelül 500 telken nyer

rendes alkalmazást. Fowler már 1000 gőzgépet készített, kizárólag gőzsztatási célokra és Howard, Garret s mások szintén tekintélyes számot állítottak ki. E szántásmod 6-8 hüvelyknyi mély barázda mellett holdankint 5-6 frba kerül. — A gözeke ára jelenleg 1300-1500 ft sterling, tehát körülbelül 15,000 forint.

** *(Amerikai zsebóra-gyár.)* A gépek finomsága, melyekkel a walthami és massachussets-i zsebóra-gyárakban az óramű egyes részei előállítatnak, a mesével határos. A gyár látogatója egyik

asztalon egy rakás zöld port vesz észre, mely ugy néz ki, mint a tört bors; ha azonban nagyító-üveget használ, úgy találja, hogy minden porsem egy tökéletes csavar, melyet egy szintén csak nagyító üveggel látható csavarkulcs által lehet az illető helyekre alkalmazni. E csavarkulcsból 800,000 nyom együtt egy fontot. Egyetlen font aczélból, melynek ára legfeljebb 1/2 dollár, 1100 d értékű csavar állítható elő. — Nem létezik Európában azon technikai készítmény, mit e gépészeti csodával párhuzamba lehetne állitanunk.

TÁRHÁZ.

Ha a kocsi megtelik, vagy az első harangszóig ol nem végeztek látogatásukat, akkorra félbe kell hagyniuk s a mit összeszedtek, abból telik az estéli bolond-bálon az — asztralva való.

A legények kerítenek mellé bort, fizetik a muzsikust s olyan „maskarát“ csinálnak, hogy a szomszéd faluban is egy fertály estzendeig beszélnek róla.

A szomszédig elfutott hirre pedig mindenütt sokat adnak.

Sok helyen szokásban volt a kakas-ülés. Hushagyó kezdéskor délutánján vicesernye előtt összejöttek a fiatalok a templom mögött s ott beharangozásig eltréflálgáltak.

Egy cözvekhöz lekötötték egy kakast, — a koledált baromfiakkól s egy legénynek bekötötték szemeit egy zsebkendővel; kezébe egy botot adtak s úgy vakon elvezették kétszer-háromszor a kakas körül s aztán visszaállították előbbi helyére szemben a kakassal s megindították.

A legény tapogatózva óvatosan lépegett a kakas felé s mikor már hitte, hogy közel jutott hozzá, botjával jót ütött a gondolt helyre. Nagy nevetés lett persze, ha valamelyik egy lépéssel előbb ütött, mint kellett volna.

Némelyikkel megtették azt a tréfát, hogy a kakassal egész ellenkező irányba indították el; az ilyennek óvatos lépései, vigyázó s jól oda mért ütése a lelküket majd kinevelték; míg az aztán észre nem vette a tréfát.

Ha valamelyik elütötte a kakast, vége volt a mulatságnak s az „aldozatok“ a bolond-estén különös ünnepélyességgel találtak föl.

Másutt a kakas helyett köcsögöt vagy korsót állítottak ki, s erre már a gyöngébb szivű leányok is mertek vállalkozni.

A mulatság rendszeren addig tartott, míg vicesernyére be nem harangoztak; akkor mindannyian bemettek a templomba s szoktatták magukat annyi boldonság után ájtatossághoz.

Vicesernye után kezdődött aztán még csak, a mi kezdődött; a sok boldonság a kifogyhatatlanság, a táncz kivilágos kiravardig; egyik nótának vége se volt, már a másika kezdtek; egyik-másik már vacsora előtt kidőlhettek volna a tánczról, hanem az utolsó éjszakán nem szabad elfáradni; reggel kezdődik a negyvennapos böjt, majd kipehítenek magukat kedvére.

Esteli előtt még ninescen maskarák vagy közönségesnéven „macskarák“ addig csak a táncz, meg a társas játékok járják. „Fordulj bolha,“ „Komám asszony, hogy a vászon?“, meg a „Csömbe“ járja egyre-másra, míg egy-egy leány ki-kiszólik a szobából s utoljára magukra maradnak a legények. Ezek aztán egy kicsit neki szilajulnak s vastag tréfákkal űzik az időt, míg a „vászon cseledek“ a hátulról az ugynevezett „kis szobában“ föl nem találják a vacsorát.

Vacsora alatt nem hiányoznak a fölköszöntések, de csak egy kurtán, kadencziás jó kívánságokkal, a mik a mi népünk közt úgy teremnek, mint fűvön a harmat; senki se sejtje mikor és kitől jön, csak hogy meg van.

Csak egy szilontok, mint az eredeti népdalok, először egy strófa, aztán a másik s kínvív magukat egy-egy „Szűcs Maresa“ nótájára, egy-egy szivtörténetre. A verses fölköszöntőkből meg lesznek névnap, lakadalmi versek, vőfély-köszöntők.

Az egyik legény fölveszi a poharat:

Dékány Balázs házigazda,
A lelki testi malaszba
Térnyig járjon mint a gazba!

Egyik el se végzi, már a másik előáll a magával, fölköszönti a farsangot:

A farsangot most temetjük,
Gondunk tarisznyába kötjük,
Azt is a nyakába vetjük.

Pohárkocczasztások, éljen kiáltások követik a köszöntéseket s már mindegyik alig várja az eszemiszom végét; egyik legény elkölti:

— Ha a szemem viszkette, ugyan istenem mit tenne?

— Rivást érezne!

— Ha a talpam viszkette, én istenem mit tenne?

— Tánczot érezne!

— Húzd rá cigány, erre arra; mindjárt ráugrom a falra.

— „Édes anyám sopánkodik, hogy a fiaboldozik, jujuju!“

Azzal aztán rárántják a barna gyerekek a boka alávalót s a legények átugrának a másik, a „nagy szobába“ s ott aztán: „ne kedvem ne! nem láttad a többit?“

Vacsora után egy-egy legény elmarad a tánczosok közül, úgy titokba kisompolyodnak a kamrába s ott áttöltözködnek „macskarának.“

Már a második nótánál aztán jönnek a dél-előtti macskarák; a bajuszos menyecskék, a félre kontyú vén asszonyok, meg a fakardos huszárak, egyik jobban kikonve-venve, mint a másik. Itt aztán kezdődik a határtalan bolondozás.

Kifordított subás legények begurulnak a macskarák előtt a szobába s egy-két tánczó párt nem ritkán loitnek lábukról; a macskarák utánuk tánczolva, ugrálva természetes köteleességgel bukdácsolnak föl a heverő bundákba, melyekből már alkalmilag kibújnak „belleik.“

A bundákat aztán elvesszik; elvetik isten igazába, aztán keresik benne a szétvert „ördögöket“, de biz azoknak hűlt helyük. Hiába no! ördögökkel volt dolguk s mire megfogták, csak a bőriük maradt markukba.

Ez mind a macskarák teendője s a többieknek csak a nevetés s mulatság jut az egészből. A macskarák aztán bolondoznak egész reggelig; kormos képükkel hozzá surulódnak a tiszta képükhöz, s grimaszokkal ijesztgetik a leányokat. Bajuszos menyecskék legtöbbször cinsaltatnak művelnek, a nagy leány, ha jól nem ügyel magára, bizony a bajus alja úgy a képiükre csattant egy kormos csokot, hogy törülhetik a képit, míg lemegy.

Szakokban volt régebben néhol, éjfél felé egy szalmával kitömött ember alakot halottas énekekkel eltemetni, s ez is a macskarák dolga volt. A halott jelképezte a farsangot s a macskarák csak a kertben ásták el, hogy a jövő évben közel érjék s ne kelljen rá soká várakozniok.

Ha ilyen bohóságok aztán eltartottak hajnalig, s mikor már szürkületi kezdett az ablak, a macskarák elkorúdtak a mulatók közül; az ott maradtak tánczsal „böjtöltek ki“ a hamváz szerdai napfőlkeltet.

Mikor a mulatságból haza tartottak, egy-egy nagy leány ablaka alatt nagy rakás hamut lehetett találni; azok a hunczút macskarák kiduták, hogy melyik leány font a mult évben legkevesebb fonalat s annak kijutott a rakás hamu.

Másutt még a macskarák visszatértek a mulatók közé, hátukon hamus zacskókkal s ebből tréfásan meghamvagták mindegyik leányunk s legénynek homlokát úgy, hogy némelyiket csak tiszta ujjal érinthették. A kinek aztán hamvas volt a homloka, ha leány volt, lusta volt; ha legény volt, korhely vagy dologtalan volt. A macskarák sok mindent kidutak.

Reggel hét órakor aztán minden jó lélek a templomba tartott s ott egyformán behavazta fejüket a pap keze, hogy szánva, bánva sok boldonságaikat, büneiket, illő magukba szállással fogadják a böjtöt és a husvétit penitenciázt.

Sokon bizon keveset fog a hamu, mert jövő vasárnap már megint kirug a hámból; néhol szokás lévén még e vasárnapon a maradékok lebölnödni, hogy később ne főjjön kedvük tánczra; mert a böjtü tánczsal letánczolja az almafa virágát, s szűken terem a gyümölcs.

Varga János.

Melléklet a Vasárnapi Ujság 6-ik számához 1869. febr. 7.

Az akadémia palotájának égése.

F. hó 3-án éjjel 11 óra után verte föl Pest lakóit az a hír, hogy ég az akadémia palotája, a nemzet kincse, büszkesége. Sokan voltak még ébren különböző közhelyeken, és a ki csak hírt vette, sietett a veszély helyére. Százanként gyűltek az emberek; ott álltak, néztek, szitkozódtak, remegtek; de segíteni jóhosszasan nem tudott senki. A Duna bőven hömpölygése hajkait épen a palota lábánál, és a tűz mégis akadálytalanul terjedett. Nem volt egyetlen fecskendő, tüztöltő eszköz, nem senki a városi hatóság részéről, hogy rendelkezett volna. Egy egész hosszú óráig tartott a kétségbe esett feszültség; csak akkor érkezett fecskendő Budáról. Az alatt a roppant értékű képeket kezdte lehordani a közönség, s egy részét a közel eső borbélyműhelybe helyezte el!

Reggelre a tüzet sikerült oltatni; csak a legfelső padlázat keleti része olt az oltózatul; a második emeletre nem szakadt be.

A tűz, hir szerint, az által támadott, hogy az elkészült vízvezetési csöveket, a fagyástól óva, megszel és trágárral takarták be; azok az anyagok gyulladtak volna meg.

Másnap 4-kén egy küldöttség: b. Eötvös József, Szumárk pestvárosi főmérnök, Thaisz Elek és Ybl építész megvizsgálták és úgy találták, hogy a kár összesen mintegy 50,000 forintra tehető, a hiból alig 2000 esik egy biztosítói társaságra; a többi az akadémia terhel. Megamlijuk egyuttal, hogy az Eszterházy-képtár is biztosítsa van 1 millió forintig; de abban, szerezésre, nem esett kár.

A következő nap folytán is tömegestől járt a város népe, megnézni oly nagy veszélyben forgott közünkünket; és az egész közönség ingerületen nyilatkozik a hatóság ellen, mely oly gyalomlatlan veszély esetében; ingerült azok ellen is, a kiknek gondatlansága miatt e nagy veszedelem támadott.

Saját zavunkat is oda vegyítjük a közönség ingerültsége közé és követeljük, hogy nyomatás tartassék és szigoruan bünhődjenek mindazok, a kiknek mulasztásából támadott és elharapóztatott e veszedelem.

Irodalom és művészet.

** *(„Magyar Orpheus“)* című alatt 1772-től 1844-ig keletkezett magyar zenedarabokat ad ki Bartalus István, a Kisfaludy-társaság pártolása mellett. Midőn pártolása ajánljuk e nagy becsű gyűjteményt, közöljük itt magának Bartalusnak előfizetésű fölhatást:

„A gyűjtemény műdalokat, népdalokat s zongoradarabokat tartalmaz, összesen 112 dbot. A népdalok száma több mint 43, melyek közül ma már három is alig ismeretes; a többiek — mindamellé, hogy költői stílusban becsüsköl — feledés homálya felől. A műdalok mindenike több lap, sőt levél terjedelmű. Egy részük nem magyar stílus ugyan, de zenék fejletében szerepeltek, s csak ezekkel együttosen adhatók egy teljes történelmi képet. — Többek közt Haydn-tól is közölök két magyar szövegeű dalt, melyeket a német irodalom sem ismer. — Minden darab fölél kijelelem az évszámokat, szerző nevét és forrásokat. Előszavamban, mely a nevezett korszakra tájékoztató szolgál, egyszerűen közölöm a szerzők életirai vázlatát.

„E szerint miután a terjedelmes gyűjtemény épen sajtóra vár, tisztelettel felhívom a t. cz. közönséget, olvasó s zenegeyleteket, hogy pártolásukkal lehetségessé tegyék megjelenését. — Számítva irodalmunk vállalatom iránti rokonszervére, e könyvnyebb s rövidebb utat választotunk, annak biztos tudatában, hogy a kiket nemzeti haladásunk minden ága érdek, lehetségessé teszik nemzeti zenénk művelésénél előtt multunk ismeretét, sőt ama költői művekkel maguknak is kellemes órákat szereznek.

„A magyar Orpheus nagy nyolczadrét alakban s esinos kiállításban fog megjelenni, egy példány előfizetési ára terjedelméhez képest csak négy forint. Bolti ára tetemesen drágább lesz. Gyűjtőknek minden tíz példányra egy tiszteletpéldányul szolgál. „Az előfizetési pénzek díjmentesen küldendők Pestre Rózsavölgyi s társas műkereskedésbe, a szervitatór s ury-utca sarkán. Előfizetési határidő: folyó év ápril 1. — Bartalus István.“

** *(Pályadíj)*, melyet a Kisfaludy-társaság 1869-ik évi febr. 5-kén hird. Kivátnatik tanköltemény a költszetről, tekintettel főbb fajaira is.

Jutalma 50 arany. A pályamunkák idegen kézzel, tisztán és olvashatólag másolva, bekötve, lapozva, a szerző valódi nevét rejtő, lepecsételt, jelmondatos levél kíséretében, f. 1869-dik évi decz. 31-ig a társaság titkárához küldendők. Megjegyzendő, hogy a pályadíjért versenyző munkák közül csak az nyerhet jutalmat, mely nem csupán aránylag jobb a többinél, hanem a melynek önálló becsé is van. Kelt Pesten, a Kisfaludy-Társaságnak 1869-ik évi január 27-dik napján tartott üléséből. Greguss Ágost titkár.

— *(Magyar könyvszét)* című alatt Aigner és Rautmann könyvkereskedése egy, havonként megjelenő, bibliographiai folyóiratot indított meg, melynek januári első száma most jött ki sajtó alól. Ez iv az újonnan megjelent magyarországi könyvek, a magyar hírlapok, zeneművek, jelesebb idegen kiadványok, sajtó alatt levő munkák sorozatát, végül néhány műnek lapokból átvett rövid ösmertetőjét foglalja magában. Ara e hézagot töltő vállalatnak egész évre 1 frt.

— *(Röpiratok írása)* most a főirodalmi dívat. Az ifjabb irodalom is ugyancsak igyekszik honboldgattái terveirol kiállani a sikra. Aszóth János jobboldali röpirata után *Tövelgyi* Tituszól jelent meg egy szélsőbalai azt pedig csakhamar követte a *Skorpió*; e legújabbban megjelent röpirat bal- vagy tán derékbalai.

— *(Csornány)* a Skorpióval, hírszerint kisebb alaku napi lapot indit meg e hó folytán.

** *(Orbán Balázs)* nagy érdeklődést keltett „Székelyföld“ című művének második kötete nyomdai akadályok közbejötté miatt csak március első napjaiban fog megjelenni. Szerző ez ideig türelmele kéri előfizetőit, s egyszerűen kijelenti, hogy művére előfizetéseket e határidőig Ráth Mór könyvkereskedése mindig elfogad.

** *(Pfeiffer Ferdinand)* tudatja Karlovszky M. Ida, „Egy munkácsi rabtörténete“ című regényes korrajának előfizetőivel, hogy a két kötetes munka már megjelent, s néhány nap múlva minden előfizetőnek kezébe jut. Eddigi elmaradását a fővárosi nyomdak tulterheltségének kéri tulajdonitani.

Közintézetek, egyletek.

** *(Magyar tud. akadémia.)* A phil. törvény-és történettudományi osztályoknak febr. 1-én báró Eötvös József előadta által tartott ülését. Pauler Tivadar nyitotta meg Mittermayer Károly fölött tartott emlékbeszédével. Mittermayer egyike volt a jogtudomány legmégelyebb gondolkosú, legtevékenyebb s legszélesebb műveltségű művelőinek száradunkban. Egy huszn, munkás élet szorgalmas és soha nem lankadó működése maradandó nyomatot hagyott utána mindenfelé. Mittermayer Károly 1787-ben született Münchenben; 1868. aug. 29-én halt meg. E hosszú élet minden tevékenységét a jogtudomány fejlesztésére szentelte, és azon a téren akkora tekintélylyé vált, hogy amerikai és európai akadémikák versenyeve választották tagjaikká. A magyar akadémia is már 1846-ban tagnak választotta, nemesak mint az általános tudományosság elsőrendű korszakos, hanem egyszerűen mint egyikét azon keveseknek, kik a külföldön hazánk mozgalmait is figyelemmel kísérik. Mert Mittermayer kiterjesztő figyelmét a magyar törvényhozás működésére is, sőt az 1844-diki büntetőjogi javaslatról a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott. Halála mult évi augusztus 29-én következett be. A gyűlés második tárgyat Rómer Flóris felolvasása képezte az ő-budai ásatások legújabb eredményeiről. Miota a mult évi áprilisból ő Felisége a király megítélését látogatásával O-Budán az archaeologia kutatásokat, a polgárság belátta ez úgy jelentékenységet a élénkobb közreműködéssel nyujt segédkeztet a találmányok megőrzéséhez s bejelentéséhez. Azóta számos római sarkophag s egyéb emlékek kerültek elő azon ásatások alkalmával, melyeket a különböző gyárak építkezései miatt tesznek. — A kultuszminiszter levelet intézett az akadémiahoz, melyben jelenti, hogy a jövő törvényhozás elé a közkönyvtárak ügyében törvényjavaslatot szüneteltetnek el. — Ezelőből megbizta Szász Károlyt, hogy a pesti közkönyvtárat megvizsgálván és szakferfiakkal értekezve, az országos segélyezés iránt hozzá javaslatot terjeszzen be. Kéri tehát az akadémiát, hogy a kiküldöttet mekkorában támogassa. A kultuszminiszter levele kiadott az akadémia könyvtári bizottságának.

** *(A magyar történelmi társulat)* kolozsvári bizottsága m. hó 14-én tartotta hávi rendes ülést. Ez alkalommal gr. Eszterházy János családú leváltatából több érdekes oklevelet mutatott be, melyek közül a nevezetesebbek a történelmi társulattal másolatban közöltettni fognak. Elnök gróf Lázár Miklós bemutató egy gr. Telegi Jánosné birtokában levő szentképet, melyet a rajta levő iratok szerint a bujdosó Mikes Kelemen küldött ajándékba Petki Dávidnak, mely kép egykor Mikes anyjác, Torma Éváé volt. Ezzel kapcsolatban Szabó Károly ismertette Mikes Kelemenek egy eddig ismeretlen, terjedelmes fordított áhitatossági munkáját. Ezután gr. Lázár Miklós adott ismertetést Petrichievis Horváth Boldizsár unitarius főkapitányt kir. hivatalos mult századi naplójáról, melyben Erdély akkori polgári és egyházi történelmére igen érdekes följegyzések találhatók. Végre M. Károly tett jelentést a báró Radák-család Ozdon levő levéltáráról, melyet közelebbről alkalmá nyílt részletesen megismerni. A bizottság nevében a levéltár birtokosa b. Radák Ádám fel fog kértni, hogy azon erdélyi országgyűlési eredeti törvény-cikkeket tartalmazó kötetet, mely egykor Kapi György tulajdonosa volt, s melyben az 1652-1666-ig terjedő törvények minden eddig ismert gyűjteményünkkel teljesebben maradtak fenn, szíveskedjék az erd. mezeum gyűjteményének kiadására felajánlani.

** *(Az akadémiának)* jelenleg 298 tagja van; ezek közül 22 tiszteleti, 39 rendes, 165 levelező és 72 külföldi. Az elmúlt évben 6 akadémiai tag halt meg, közöttük Erdélyi János, Tompa Mihály és dr. Balassa.

** *(A m. tud. akadémia)* ez évi nagygyűlését, mely alkalommal Greguss Ágost fog Erdélyi János fölött emlékbeszédet mondani, valószerűleg március végén tartja meg.

** *(A tiszaú vasúttársaság)* jan. 30-án tartott közgyűlésén az igazgatóság által a kormány által kötött egységesség helybenhagyott, s hosszabb vita után el lett határozva, hogy minden az 1867. és 1868. évről eredményezett tiszta bevétel kizárólag a társulat eddigi részvényesinek javára esik. A kifizetést illető javaslatokat a jövő közgyűlés elé fognak terjesztetni.

— *(Köszönetyilvánítás.)* A Romániában levő ploesti „Deák Ferencz magyar olvasó-egylet“ folyó év január 17-én tartott közgyűlésén alkalmával, egyetlenként a leendő, ploesti kovácsmester Máté János ur a „Vasárnapi Ujság“ és „Politikai Ujdon-ságok“ megrendelésére tekintetből egylettünk számára egy darab cs. kir. aranyt ajándékozni sziveskedett, — ebbeli nagylelkűségéért hálás köszönetyünk nyilvánítuk. — Szűcs József, a ploesti magyar egylet jegyzője.

** *(A nemzeti kaszinó)* közgyűlésében az egylett igazgatóvá választotta: Károlyi György gróf, Szápáry Antal gróf, Wenckheim Béla báró.

** *(A lipótmezei tóhelygyűlésen)* a Róhushól oda szállítottakkal együtt jelenleg 132 elmebeteg van.

Egyház és iskola.

** *(A szini tanodai igazgatóság)* részéről közhírré tétetik, hogy jelentkezések az 1869-70-dik évi tanfolyamára f. évi március 15-kétől 20-ig fogadtatnak el. A fölvetéle megkívánlatik: 1. Nőknél 15-, ifjknál legalább 18 éves életkor.

2. Csinos, szinpadlás alak. 3. Hibátlan, tiszta kiejtés és csengő hajlékony hang a drámai, csengő tiszta hang és szabatos hallás az operai szakhoz. 4. Becsületes magaviselet, és erkölcs. 5. Anyai iskolai készítség és társadalmi műveltség, megnyit 15-18 éves korban mindenkitől megvárható. A beírás helye: újjvilág-utca 16-ik szám, 2-dik emeleten a szinészeti tanoda irodája; ideje a fentírt napokon d. e. 10-12 óráig.

** *(Maros-Bogáton)* négy osztályu elemi iskolát állit fel az ottani közbirtokosság, melynek élén a jótékonyaságáról ismeretes gr. Gyulai Lajos áll

Közlekedés.

** *(A pesti vízvezetés)* folytatására kért 940 ezer forintot a városi közgyűlés a jelentés értelmében megszavazta, s egyuttal elhatározta, hogy

* A mult heti „Farsangi mulatságok“ című czikkben némely hely tévedésből *eszkerek* helyett *gyertyaszennelők* állott; Kérünk gyertyaszennelők helyett mindenütt vizkeszertet olvasni. — V. J.

Lindley mérnök szolgáltassék fel, miszerint mielőbb torzszesen elő részletes tervrajzot és szorosabban körülírt szerződési javaslatot.

(A táviratokat) febr. 1-től kezdve hordárok hordják szét a városban, kiknek külön jelvényük, egy nemzeti ezimer van sapkájukon, s kiket más célra nem szabad használni. A hordárok igazgatósága kéri a közönséget, hogy netalán előforduló rendtelenségek esetében hozzá (váciút 2. sz.) forduljon.

(Gy.-Fehérvárról írják) a „Székely Hirlap“-nak jan. 25-kéről: Tegnap este nagy feltűnést okozott 14 köcsög-kalapos idegen, kik az esteli vonattal érkeztek. Mint később megtudtuk, ezen urak angolok, s a gyula-fehérvár-marosvásárhelyi vasút felvételére érkeztek. Mint biztos értesülésből tudjuk, a vasut továbbépítése M.-Vásárhely felé már márciusban kezdetét veszi.

(A kereskedelmi miniszterium) tekintve, hogy a postára feladott s kézhez nem adott, vagy postai kezelés alatt megrongált értékküldeményekért a postaintézet ellen emelt kártérítések olykor kéredelmesen intézettek el a postaközegek által; a panaszok megszüntetése céljából, s hogy a miniszterium a tárgyalásokat figyelemmel kíséresse, rendeli, hogy a kártérítési esetek egyenként a miniszterium tudomására hozandók, s ennél fogva figyelmeztetik a közönséget, hogy ily felszólamlást egyenesen a miniszteriumhoz is lehet benyújtani.

Mi újság?

(Pest választási mozgalmak) legelőkeltebbek voltak a Lipótvárosban Wurmhamm és Falk közt. Falk Miksa visszalépett: ott csendesen foly minden. Most már a Terézváros legzajosabb, s hol még bizonytalan, hogy melyik van többségben: Gorové vagy Jókai pártja. Mindkettő működik teljes erejéből és a zsidók nagy szerepet játszanak mindkét részben. Jelentékeny kérdéssül szerepel, hogy melyik tett többet az izraeliták érdekében a két jelölt közül. Jelöltjeiket társadalmi uton is győzközték kiintetni: Jókait keresztelőbe hívta egy zsidó választó. Gorovét házszenelőre egy más.

(Jókai Mór terézvárosi párhívai) febr. 2-án gyűltek össze a lövöldében s képviselőjelöltjüket, miután ott programját előadta, 26 fialker, 1 confortábi s 12 omnibus kísérettel, folytonos éljenzés közt, hordozták meg Pest utcáin s kísérték haza lakására.

(Buddn új építkezések) vannak tervben a királyi palota körül, mely szűk az egész udvar befogadására. A fegyvertári épület kétemeletessé építtették, a palotának megfelelő magasságban és modorban.

(Nyomdász-ból Pesten.) Nem mulaszthatjuk el, hogy bár röviden, meg ne emlékezzünk a pest-budai könyvnyomdászoknak január 31-kén a polg. lövölde izléstelen diszkrét termében, az önképző- és betegsegélyző-egylet javára rendezett táncvigalmáról, mely csinos hölgykorszor jelenlétében s a fiatalos kedélyes, vidám mulatozás közepette folyt le. A terem előcsarnokában a belépő szemben találta Gutenberg életnagyságu arcképet, mely virágok és folyondárokkal volt díszítve. Legjobban sajnáltatt, hogy az irodalom és a főnök-testület oly gyéren volt képviselve; de ott láttuk a vigan mulatók sorában az „Athaeum“ részvény-társaság több tagját s köztük T. Cséry urat, a társaság elnökét és az önképző-egylet tisztelőbeli tagját. Éjfélkor jelent meg magyar és német nyelven egy éleztlapocsa, „Maculatura“ cím alatt, mely a nyomdász életből merített tartalommal, nyomdászok által igen ügyesen volt szerkesztve. Szünóra alatt a dalárdá énekelte igen sikerreltven néhány darabot, ezek közül különösen a „Kossuth-induló“ és a „Donau-Walzer“ nagy hatást idéztek elő. Kis vártatva ismét folyt a tánc vigan, lelkesedtek öregek s ifjak, parányiként senki gondolat a másnapra, midőn a házbérlizetes napja bekövetkezik, pedig az ily napok meglehetősen hatással vannak a ke-

délyre Pesten. A kiszolgálóra nézve csak annyit jegyzünk meg, hogy lustán, lomhán ment, mintha ólom kezekkel és lábakkal bírtak volna a pincérek, s a mi jött is: ehetetlen, ihatatlan, s azt mondani sem kell, hogy mérge drága volt. A nagy-számú társaság csak 5 órakor kezdett oszlani.

(Azon felmezbádra), melyet Festetics gróf és grófné febr. 6-án bécsi palotájokban rendeznek, az utóbbi udvari bál alkalmával királyné ő felsége személyesen ígérte meg Festetics grófnának megjelenését. E miatt a bécsi haute volée couillissai mögött nagy lármá kerelkedett, mert az eddigi udv. etiquette szerint az uralkodópár csak Schwarzenberg, Fürstenberg, Auersperg hercegek és Pallavicini Alfonz marquis udvari báljait szokta meglátogatni — és soha valamely grófnak bálját. Hogy királyné ő Felsőge épen egy magyar grófnál teszen először kivételt, ez ahogy meggyen a bécsi arisztokraták fejébe.

(Szoboszló) izraelita lakosai, mint a „Debreczeni Lapok“ írják: tömegesen akarják nevéket megmagyarosítani.

(Két aranyenyegző) ment végbe Pozsonyban febr. 2. és 3-án. Az egyiket egy asztalos, másikat egy mézáros mester ülte, becsületos pozsonyi polgárok, kiket az isten még sokáig éltesen erőben, egészségben.

(A belügyminiszterium) rendeletet tett közzé a szikviz (soda) gyártására nézve. Megszabja, hogy minő edényekben, milyen eljárással készítsék a szikviz, hogy egészségtelen ne legyen.

(Felső-Idécsfalván) közelebbről 37 ház lett a lángok martaléka minden melléképületével együtt.

(Névdátolozások.) Schönvizer János Réti-re, Bräuer Antal Bajor-ra, Ritter Lajos Rónai-ra, Singer Károly Marosi-ra, Bóba János Bogányi-ra, Studnicska Miklós Kutassi-ra változtatták neveiket.

(Halálhíradás.) Almási Gedeon Miklós volt honvédornagy, sárosmegyei telökkönyvi vezető, jan. 30-án, életének 63. évében Eperjesen elhunyt.

(Drágyi Sándor) volt váczkerületi képviselő jobban van. Azért tartjuk szükségesnek megemlíteni, mert egy távirati tudósítás után minap halálát jelentették.

Nemzeti színház.

Péntek, jan. 29. „A szép molnárné.“ Vigj. 1 felv. Irta Melleseville és Davurier. Ford. Somlói: — és először: „A miniszterelnök bálja.“ Vigj. 1 felv. Irta N. N.

Sombat, jan. 30. „Hunyadi László.“ Eredeti opera 4 felv. Irta Egressi Béni. Zenéjét Erkel Ferencz.

Vasárnap, jan. 31. „A miniszterelnök bálja.“ Vigj. 1 felv. Irta N. N. — és „Egyetlen leány.“ Vigj. 1 felv. Irta gróf Fredro S. Ford. Radnótfy.

Hétfő, febr. 1. „Az éjelen.“ Vigjáték 2 felv. Irta Balázs Sándor: — és táncgyűjtemény.

Kedd, febr. 2. „A boldogság első napja.“ Vig opera 3 felv. Zenéjét szerz. Auber.

Szerda, febr. 3. „Makrancos hölgy.“ Vigj. 5 felv. Irta Shakespeare. Ford. Léway.

Csütörtök, febr. 4. „A fehér nő.“ Vig opera 3 felv. Zenéjét szerz. Boildieu.

Erkel „Hunyadi László“-jának jan. 30-ki előadása, a dalmú első előadásának 25 éves jubileuma, valódi diadalnap volt az érdemben megőszült zeneköltőre nézve. Midőn a karigazgatói széken (hol 31 éve működik) megjelent, zajos tapsal üdvözölte a nagyszámú közönség, s e taps a mestert nyitány s az egyes fölvonások végével egyre viharosabban megjutott. A 2-dik felvonás után következett a nyilvános kitüntetés.

Ott állt az egész operaszemélyzet két oldalt s a közepén Erkel. Bőhm operai rendező rövid beszéddel üdvözölte, elmondva, hogy művében — melylyel uttörő lett — a nemzet akkori főrekrvéseinek zenében adott kifejezést, oly megragadólag, hogy a honvédek is e hangokkal indultak a csatába, s kívánva, hogy az ősz zeneköltő még sokáig díze lehessen a nemzeti színháznak. A közönség tapsviharban tört ki, mialatt Pauliné asszony — a dalmú személyzet nevében — babékoszorut nyujta

át neki. Egyszersmind értékes ajándékokkal is meglepték e napon: egy pompás zongorával és ezüst serleggel. Az elismerés megható jelenete volt ez, olyan, a minőt a „Hunyadi“ szerzője érdemelt.

Szerkesztői mondanivaló.

Háromszék. L. J. A Bemre vonatkozó figyelemzést köszönjük. A dícső lengyel hős jelszava: „Den Feind mit dem Schwerde schlagen, mit dem Herzen gewinnen“ (az ellenséget megverni karddal, meggyerni szívvel) valóban ő hozza méltó s őt épen jellemző szó. Mi Pestünk ön által említett szép költeményét illeti, annak közlését má alkalomra tartottuk fűnn; mi is azt hisszük, hogy sokak előtt ismeretlen köz olvasóink közül. A „Honvéd-album“-ban megjelent közleményekre vonatkozó helyreigazításokat átküldtük az album szerkesztőjének. Figyelmeért imáttelve vegye köszönetünket.

Kövago-Örs. M. P. A cikk közölhetése csak a rajz szerencsés elkészülésétől függ.

N. N. A „Télben“ van egy rettenetes sor, melyet lehetetlen ki nem adnunk: „S a hol zenegtek szende fölmelek“ —! A más kettőben több dicséretet találtunk s kívált a „Szerelmen“ című kevés simitással jöhetne is. De hárd várjunk jobbakat.

Kis-Ujszállás. H. L. Az újabb közlemény is érdekes s közlése egyedül tárgyhalmaz miatt késik, miután érdekekből semmit sem veszt. Közlésében kívánata szerint fogunk intézkedni. Az előbbi közlemény megkezdődik, melylyt a mostani rokontárgyak be lesznek fejezve.

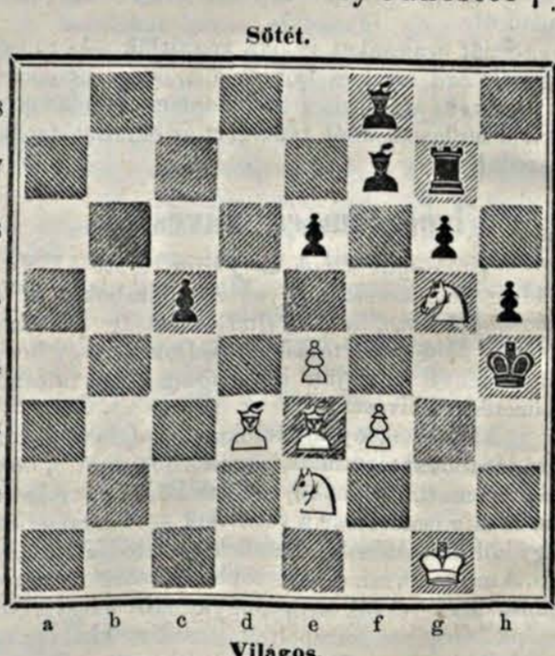
Rakamaz. T. I. A. „P. U.“-ból megrendeltük a példányt. Sajnáljuk, hogy a másikra nézve már nem segíthetünk a bajon.

Debreczen. F. G. A bizományokban részünkről a legnagyobb örömmel jártunk el. Az irói segély-egylet számára szerkesztőségünkben álló kis perselybe bele tettük a küldött 5 frtot, s az így nevében köszönjük a szives adományt. — A kezdetű dologról rövid időn remélünk jelentést tehetni.

Laczhaza. A holland novellát most olvasunk s mondhatjuk, érdekel. „A ritű sódó“ című beszélyt átadtuk R-nek, a ki fel fogja használni. A többi szintén beválik. Lapunk oly hasznos munkatárs iránt nem akarna halátlan lenni, de érdekes közlendőkben épen most oly gazdagok vagyunk, hogy a sorrend megállapítása valóban nehezünkre esik.

SAKKJÁTÉK.

480-dik sz. f. — Szirmay Jánostól †.

Világos indul s a 3-dik lépésre mattot mond.

A 475-dik számú feladvány megfejtése. (Müller I.-tól, Lipcsében.)

- Világos. Sötét. Világos. a) Sötét. 1. Bb8-b6 d4-e8; 1. . . . . Kc5-b6; 2. Bb6-c6† Kc5-d4; 2. Fe3-d4;† Kb6-ab 3. Bc6-c4 matt. 3. Fe4-b7 matt.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Harsástiban: gr. Festetics Bannó. — Karacson: Kacsó Lajos. — Miskolcon: Czante József. — Csákváron: Kling Iván. — Jászkieőren: Galambos István. — Péteően: Rády György. — A pesti sakk-kör. Rövid értesítés. Miskolcz. Cz. J. Az egyik feladványban Vh3-d3 első lépésre szintén czélhoz vezet.

TARTALOM.

Kazinczy Ferencz (arckép). — Tengerparton. — A skót szombatnap. — A fehér kereszt (vége). — A Martínovics-pör 1795-ben (képpel). — Kazinczy Ferencz naplója (ábrával). — Az iserlohni barlang (képpel). — Egyveleg. — Tarház: Kurta farsang, hosszu bojít. — Az akademia palotájának égése. — Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Egyház és iskola. — Közlekedés. — Mi újság? Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakk-játék. — Heti-naptár.

Felölös szerkesztő: Nagy Miklós. (L. magyar-utca 21. sz.)

Table with columns for dates (Hónapi-és hetinap), religious events (Katholikus és protestans naptár), and other events (Görög-orosz naptár, Izraeliták naptára, N a p, H o l d). Rows include dates from Jan 7 to Feb 13.

HIRDETÉSEK.

Tévedések. kikerülése tekintetéből a t. cz. vidéki közönség érdekében, s hogy hivatalnoknak bátran ellenállhassunk, kik a legnagyobb, egyedül s kizárólag a kiállításokon ezüst érmekkel kitüntetett FOGL E. pesti és bécsi es. kir. udvari szállítóknak. vászonruha-gyáranak-árjegyzékét (a vászonárak valódisága teljes jótállása) a pénzüsszeg beküldése, vasuti vagy postai utánvét mellett lesznek intézendők: Pestre: FOGL E. kir. udvari szállító Pesten, a váczli-utca kezdetén Mocsosnyí-féle házban, „Mária Valéria főherczegnőhez.“ Bécsbe: FOGL E. k. k. Holfieferant in Wien. Kerntnerstrasse Nr. 27. Ecke der Himmelphortgasse zum „Erzherzog Karl.“

Rumburgi és belga vászonból. Férfi-íngek. (a nyak terjelme megkivántatik), 2, 3, 4, 5, 6, 8-10 frtig a legjobbak. Női-íngek, simák 1 frt 80 kr, 2 frt finom hurokvarrások 2 frt 50 kr, valamint sveiczi formára, s legujabb szabásnak, himzéssel 3 frt, 3 frt 50 kr, 4, 5 frt; legfinomabb vászon és batiz-íngek himzéssel és csipkével (Fantasia parisienne) 6, 8-10 frtig. Női éji-íngek, hosszu ujjal 3 frt 50 kr, himzettek 5-6 frtig. Férfi-gatyák, 1 frt, 1 frt 50 kr, 2 frt, 2 frt 50 kr, 3 frt; lovag szabásra, francia és magyar formára.

Angol shirding-íngek fehérök és színesek, (szebbek mint a vászonból készítették) 2 frt, 2 frt 50 kr, 3 frt, 3 frt 50 kr. Női-nadrágok, vászon, perkal vagy parketből 2, 2 frt 50 kr., 3 frtig, himzet-betéttel. Női-pongyola vagy éji corsettek, perkal vagy legfinomabb parketből 2 frt, 2 frt 50 kr; vászon vagy francia batizból, himzéssel 3 frt 50 kr., 5-6 frtig. Női-alsósoknyák, perkal vagy legfinomabb szoknya parketből 4 frt, betételekkel 5-6 frt és 8 frt (legújabb divat). Női-harisnyák vagy férfi kapezák, 1 tuczat 5, 6, 8-10 frtig a legfinomabbak. Férfi téli mellények, vagy bélléts alsó nadrágok 2 frt, 3-4 frtig a legjobbak. Fényüzési férfi-íngek, művészetileg varrt mellel (nyak terjelme megkivántatik), 6, 7, 8-10 frtig. Flanel férfi-íngek minden színben, 4 frt 50 kr, 5-6 frtig (a nyak terjelme megkivántatik). Nyakgallérok, legujabb minta, 1 tuczat ára 2, 3-4 frtig (a nyak terjelme megkivántatik). 1 tuczat rumburgi vászon zsebkendő 1 frt 50 kr, 2 frt a kisebbek; 2 frt 50 kr, 3 frt 50 kr, 4, 5, 6, 8-10 frtig a nagyobbak és finomabbak. 1 tuczat czérna batizvászon-zsebkendő hölgyek számára 4, 7, 9-12 frtig a legfinomabbak. 1 tuczat asztal- vagy törülköző-kendő, ára most csak 6, 7, 8-10 frtig czérnamadamszól. Egy vászon asztalkészület 6 személyre (1 abrosz s ahhoz illő 6 asztalkendővel) 5, 6, 8, 10-12 frtig a legfinomabb damaszól, 12 személyre, kéttányi. Egy asztalkészület 12 személyre (azaz: egy nagy abrosz, ahhoz illő 12 asztalkendővel 10, 12, 16, 20-30 frtig a legfinomabb damasz. 30 róf szines ágyneműre való 8, 9, 12-16 frtig a legjobb. 30 róf kézfőnal-vászon fehérítve, és duplaczérnából fehérítetlen 8 frt 50 kr, 9 frt 50 kr, 11, 13, 15-18 frtig a legszebb. 1 vég 3/4 széles 30 róf rumburgi gazdasági vászon, 14, 16, 18, 22-25 frtig. Fűzők. (Damenieder) (a derek terjelme megkivántatik); párisi főraktár Magyarországra, ország és Ausztriára nézve 3, 4, 6, 8-10 frtig a legujabbak varrás nélkül. 38 róf szines vagy gazdasági vászon, 14, 16, 18-20 frtig a legszebb minőségű. 40-42 róf kitűnő takácsvászon, (finom ágyruhára 12 db. női-ínghez) 14, 15, 18 22-24 frtig a legjobb. 48 rófós belga takácsvászon 22, 25, 30-35 frtig íngekre különösen ajánlható. 50-54 róf hasonlíthatlan jó rumburgi vagy hollandi vászon 20, 25, 30, 35, 40, 50, 60, 80-100 frtig. 387 (2-6)

Levelbelli megrendeléseket. 50 forint erejéig vásárolnánk, ráadásul egy párisi cachemir területével kedveskedünk. Ingek, melyek a testhez nem jóllalnak, visszavetnek. FOGL E. kir. udvari szállítóknak Pesten, váczli-utca 4. sz. alatt.

Meghívás az „Ország“ biztosító-intézet alakuló közgyűlésére. A magyar kir. magas miniszterium által engedélyezett „Ország“ című biztosító-intézet megalakulására szükséges részvénytőke aláírva levén, a t. cz. részvényesek folyó hó 14-én délelőtti 9 1/2 órakor az intézet helyiségein (Erzsébet-tér 2-ik szám alatt 1-ső em.) megtartandó alakuló közgyűlésen résztvenni ezenel tisztelettel meghívtnak. Targyai lesznek: a) az intézet alakulása; b) az alapszabályok végleges megállapítása; c) az intézet kormányzati tagjainak megválasztatása. Pest, 1869. február hó 3-án. Az ideiglenes választmány. 392 (1-2)

KOHN PHILIPPE (Patek, Philippe és társa genfi órásk tanítványának jóhírtű ÓRA-RAKTÁRA PESTEN, Dorottya-utca 2. sz. a., „magyar király“-hoz ezimzett szállodával szemközt, ajánlja legkitűnőbb, jó és olcsó órákkal gazdagodni ellátott raktárát. 2 évi jótállás mellett az alább következők arjegyzék szerint. Minden tölem vásárolt óra, legyen az függő, fekvő, vagy bármely állapotban levő, — általam a legpontosabban s legerőszakosabban van kipróbálva. Egy általam kiadott könyvecske, melyben leírva van, miszerint miként lehet egy zseborát hosszu ideig rendes állapotban fenntartani — kiegyenlítősi tábellal együtt, melyszerint az órák, a napórák szerint igazíthatók, — tisztelt vevőimnek ingyen adatik. Ezüst henger-órák 4 rubinra . . . . . 10-11 forint „ „ arany-foglavánnyal, rugóra . . . . . 12-18 „ „ „ hőlgyek számára . . . . . 14-15 „ „ „ 8 rubinra . . . . . 14-15 „ „ „ kettős fődéllel . . . . . 15-16 „ „ „ kristály-üveggel . . . . . 15-16 „ „ „ horgony-órák 15 rubinra . . . . . 16-18 „ „ „ kettős fődéllel . . . . . 18, 20, 22 „ „ „ angol horgony-órák kristály-üveggel . . . . . 19, 22, 26 „ „ „ horgony tábori órák kettős fődéllel . . . . . 22, 24 „ „ „ valódi remontoir órák (kengyelénnél feluzandó) . . . . . 28-30 „ „ „ ugyanazok kettős fődéllel . . . . . 35-38 „ „ „ arany-henger-órák (3 sz.) 8 rubinra . . . . . 30-32 „ „ „ arany-köpennyel . . . . . 34-36 „ „ „ órák hőlgyek számára 4-8 rubinra . . . . . 35-28 „ „ „ hőlgyeknek, zománcz és gyémánttal . . . . . 40-45 „ „ „ „ kristály-üveggel . . . . . 42-45 „ „ „ ugyanazok kettős fődéllel 8 rubinra . . . . . 40-45 „ „ „ zománcz és gyémánttal . . . . . 55-67 „ „ „ horgony-órák 15 rubinra . . . . . 36-40 „ „ „ ugyanazok, finom arany-köpennyel . . . . . 45-50 „ „ „ horgony-órák kettős fődéllel . . . . . 55-58 „ „ „ ugyanazok arany köpennyel . . . . . 65, 70, 80, 90, 96 „ „ „ kristály-üveg s arany köpennyel . . . . . 60-75 „ „ „ horgony-órák hőlgyeknek . . . . . 36-40 „ „ „ ugyanazok kristály-üveggel . . . . . 48-52 „ „ „ horgony-órák hőlgyeknek kettős fődéllel . . . . . 50-55 „ „ „ remontoir-órák . . . . . 70, 80, 90, 100 „ „ „ ugyanazok kettős fődéllel . . . . . 110, 120, 130, 150, 160 „ „ „ Inga-órák, hetenkinti feluzásra . . . . . 16, 20, 22, 24 „ „ „ óra és félóránkinti ütőre . . . . . 39-42 „ „ „ óra és negyedóránkinti ütőre . . . . . 48, 50, 55 „ „ „ Havi regulátorok . . . . . 30-32 „ „ „ Montre-Proletaire (munkás-órák) a kengyelénnél balra feluzva, lapos üveggel 14 ft. Ébresztők órával 6 forint. Ezüst láncok 4 ft. 50 kr., 5, 6, 6 ft. 50 kr. 7 ftig. Legfinomabbak francia modoru 8, 8 ft. 50 kr., 9, 10, 15 ftig. Hosszu nyakláncok 7, 8 ft. 50 kr. 9, 10, 15 ftig. Vidéki megbízások az illeték beküldése vagy utánvétel mellett, legpontosabban teljesíttetnek Órák cserében is elfogadtatnak. Inga-órák osomagoslácsért 1 ft. 50 kr. számíttatik. 314 (12-12) Javítások, önalkotta eszközök és gépek segítségével 6 évi, Genf, Brüssel és Paris legjobbhírű órágyárban szerzett tapasztalatok alapján két évi jótállás mellett, a legjobban végzeteknek és olcsón számíttatnak. Órák, melyek nem tetszenének, kicserélhetnek. — Emelendő, hogy Pesten való tartózkodásom rövid ideje alatt is már járhatnak ürvendek, mit a folyton ujló megbízások bizonyítanak. Mint eddig, ugy ezután is oda fogok törekedni, hogy javításokat legjobban végezhessek és csak jól szabályozott órákat adjak el; azért szives pártfogásért esd tisztelettel Kohn Philippe, órágyáros, Dorottya-utca 2. sz.

Lotz A. és Társai

Ló-istálló teljes felszerelését és egyes ló-istálló vasmunkákat

LOTZ A. és TÁRSAI-nál

Pesten, váci-töltés 403. sz.

386 (2-12)

Titkos betegségeket és nemi gyengeséget

katonai és polgári kórházakban sikerrel használt egyszerű módszerrel bámulatos gyorsan és alaposan (az újonnan keletkezettek 48 óra alatt) gyógyítja **Weiss J.** gyak. orvos és szülész, az itteni cs. kir. garnizon főkórházban kiszolgált osztályorvos, minden alkalmatossággal egy a titoktartás, mint a gyógyezelökhöz jól beosztott **rendelő-intézetében** Pest, kis mező-utca 33. sz. 1. emelet, (a „Terziához” címzett gyógytár szomszédságában), bemenet a lépcsőn, naponként reggel 7 óráig és délután 1-4 óráig.

Férfiak és hölgyek részére külön bemenet és külön várószoba. Díjjal ellátott levelekre leggyorsabban válasz, és kívánatra gyógyszerrel is gondoskodik.

317 (20-24)

Dr. GROSSMANN, szem- és fülorvos PESTEN.

József-tér 11-ik szám alatt, Gross féle házban.

Rendel hétköznapokon délelőtti 11-12 és délután 2-4 óráig. — Szegények számára ingyen minden vasárnap délelőtti órákban. 203 (12-12)

Mint már **Humboldt Sándor** az ó Kosmos-ában a délamerikában honos

koka-növénynek

példálatlan erősítő hatására figyelemmel levünk, épen úgy számtalan orvosi tekintélyek, annak életet befolyásolt a magvesztés, önfertőzés stb. által gyengített nemi idegszervekre údvosnak bizonyították be. Különös bevezető tanulmányozást fejtven ki e tárgyban dr. és prof. **Lampson Uj-Yorkban**, kinek okserü gyógyításai által sikerülvén (III.) **koka-pillulában** a **gyengeségi állapotok** bármily nemében szenvedő emberiségnek egy pótolhatatlan gyógyszerert ajánlhatni. Tanulmányozásai folyamában egy találatán: hogy a másuttaloknál a **tüdőveszben** szenvedőkre nézve, a **koka-pillulakall** gyógyítás megalapítása tökéletesen bizonyos; mindezért van annak használatát még **mellettegeknek** is — ha mindgyárt előrehaladott stadiumban volna is az (I.) **koka-pillulákat** — támogatva más különleges mentőszerekkel — nem eléggé ajánlhatja.

296 (5-7)

Bővebb felvilágosítást nyújt brosurje, mely ingyért és bérmentve küldetik meg a „szerecsen”-hez címzett gyógyszer-tár által (Mohren Apotheke) Mainz-ban.

Kapható továbbá Bécsben: az „angyalhoz” címzett gyógyszer-tárban (am Hof) és Pesten: **Török József** gyógyszerésznél király-utca 7. szám alatt.

292 Biztos szer (5-9) fogfájás ellen.

Dr. Paycha-féle **alveolár-fogcseppek,**

1 nagy üvegese ára . . . . . 1 ft. — kr.
1 kisebbé . . . . . „ 50 „

Vipera-zsinórok,

biztos szer **torokfájdalmak,** lényegesen **torokgyilk** ellen.

Egy ily zsinór a nyakra helyeztetvén, a fájdalmak ellen ovólag hat, s a gyökéres gyógyulás okvetlen bekövetkezik.

1 zsinór ára 1 ft. 58 kr.

Krieger A., gyakorlati tyukszem-műtő jónak elismert

tyukszemtapasza.

a tyukszemek gyökéres meggyógyítás biztosítása mellett.

1 nagy skatulya ára . . . . . 70 kr.
1 kisebbé . . . . . „ 35 „

Főraktár Magyarországra nézve

Pesten: **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerésznél király-utca 7. sz. a.

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalban megjelent és ott, valamint minden hiteltel könyvkereskedésben kapható:

Jókai Mór. Egy magyar nábob.

Regény 3 kötetben. **Harmadik kiadás.** (8-rét 255, 255, 258 lap) füzve 2 ft. 40 kr.

Horváth Mihály. Amagyarok története

rövid előadásban. **Negyedik javított kiadás.** 1868 (586 lap, 8-rét) velinpapíron, angol vízszalona kötve 4 ft. 50 kr.

Bőrbajok valamint **titkos betegségeket**

és súlyos utóbajjal ellen, sok évi tapasztalás s a világhírű **Ricord** (egykori párisi tanárának) módszere után, **siker biztosítása mellett,** rendel: **Sugar F.** orvostudor stb. Lakása Pesten, váci-utca 15-ik szám alatt, a korona kávéház mellett.

Elfogad naponként 11 óráig 340 (8-12)

Megkereshető levél által is.

Kir. szab.

mangorlókat és ruha-facsaró-gépeket, ajánl **Lotz A. és Társai** Pesten, váci-töltés 403. sz.

385 Képes árjegyzékkel ingyen szolgáltatatik. 2-12

Gazdasági és kerti vetőmagvak, az első magyar **kertészgazdászati ügynökség magtárában** Pesten. József-tér 14-dik szám a legjobb csiraképeségben:

Magyarhoni luczerna	100 font	34-35 frtig.
Francia luczerna	100 „	44-48 „
Steter veres-virágu	100 „	28, 30-32 „
Sárga-virágu here	100 „	20 frt.
Belföldi perje-fümag	100 „	16 „
Olasz fümag	100 „	22 „
Angol fümag	100 „	23-24 frtig.
Francia fümag	100 „	24-25 „
Burgundi repa, a legjobb	100 „	26 frt.
Czukorrépa	100 „	20-22 frtig.

A legjobb Braunschweigi teli kaposzta-magvak fontja 2 ft. 80 kr., 3 ft. Mindennemű gazdasági, konyha-kerti és virág-magvak, diszfak, eszerek, szőlő-tövek, cserjék és akaczia-csemeték, valamint selyemhernyó-tojások a legutányosb árrért kaphatók.

Az 1868-ki árjegyzéket felszólításra mindenkinek díjmentesen átküldjük. A n. érdemi közönség becces megbízásáért eszedik az I-6 magyar kertészgazdászati ügynökség

Varga Lajos.

394 (1-4)

Uj-pesti takarékpénztár.

Az uj-pesti takarékpénztár üzletét 1869. január 5. megkezdi. Az intézet alapszabályszerű hatásköréhez következők tartoznak:

1. Az intézet 25 krtól fogva betételeket 5 százalékos kamatoztatás mellett elfogad.
2. Előleget ad:
  - a) magyar és osztrák állam- és iparpapírokra, valamint sorsjegyekre is, melyek a pesti tőzsdén jegyezettek;
  - b) arany, ezüst és drága kövekre.
3. Leszámitol:
  - a) idegen és saját váltókat, melyek három váltó képes egyén aláírásával vannak el-látva kiknek legalább egyike állandólag Uj-Pesten lakik.
  4. Kölesönöz:
    - a) fekvőségekre általában és különösen uj-pesti házakra és telkekre, valamint városi házakra és birtokokra.
    - b) községekre oly közhasznú, az illetékes politikai hatóság által helyben hagyott cseleokra tett adósságok törlesztésére, mely a község összes tagjainak hozzájárultával, eszközöndő.

Alapszabályszerűi kellekekkel bíró kötelezvények az intézet által engedmény után is átvállaltatnak.

5. A takarékpénztár magának egy a kölesönösségen alapuló hitelegyletnek alapítást fenntartotta, és annak bizonyos meghatározandó összegig előleget adni fog.

Kelt Pesten, 1868. december havában.

375 (6-6) **Az igazgató választmány.**

Pest, február 14-én 1869.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.
Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk illetőleg: Egy négysser hasábozott petit sor vagy annak helye egyszeri ígatásnál 10 krba, háromszori vagy többszöri ígatásnál csak 7 krba számítottatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: **Oppelk Alajos**, Wollzeile No. 22. és **Haasenstein és Vogler** Wollzeile No. 3. — Bélyeg-díj külön minden ígatás után 30 krajczár.

Martinovics és Szentmarjay.

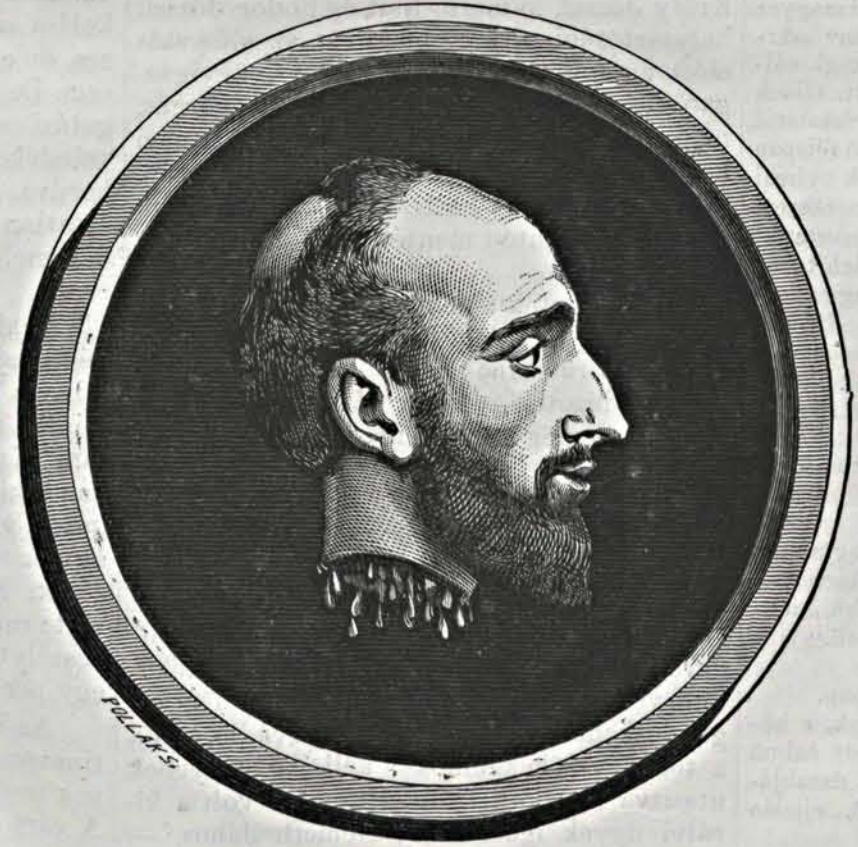
Lapunkban a Martinovics-pörről közölt történeti cikkhez illusztrációul adjuk e két arcképet. Azt hisszük, érdekes lesz olvasóink előtt ama véres dráma áldozatai közül két legfőbbnek arcvonásaival is megismerkedniök.

Martinovics apát arcképe, a magyar jakobinusok vezéregyéniségének, az 1795. május 20-ki vérnap legfőbb áldozatának levágott s vértől csepegtő fejét ábrázolja, egykoru rajz után. Az eredeti metszeten a kép alatt a következő aláírás áll:

az egész ország elpusztítására irányzó terve nyilván elárulja polgártársai ellen kegyetlenkedni törekvő szándokait: egyszersmind a gonosz czélatok alapjává tett két istentelen káté által a felséges uralkodó házra szórt alaptalan rágalmak és sérelmes gyalázások mellett, a jelenleg szerencsésen országgló fejedelmet, kitől különféle kegyelmekkel s jótéteményekkel halmoztatott, királyi trónjáról megbuktatni, a kormányzás törvényes hatalmától megfosztani, az ország rendjeinek tekintélyét s magát az alkotmányt felforgatni vakmerő merénnyellet ügykezett, s az ellen összeesküdött; sőt magát ezen undok összeesküvés fejévé s kolomposává tette.

Azokhoz, miket másik cikkünkben Martinovicsról elmondottunk, az ugyanott említett „Majestaets-Process in Ungarn” című egykoru német röpirat következő jellemzését adhatjuk:

„Martinovics apát nagy lelkitehetségű férfit, a tudós nyelveken, görögön, latinon kívül, minden mivel nemzet nyelvét kitünő készséggel írta s beszélt, olaszul, francziául, angolul, németül; sikerrel mivelte a tudományok legtöbb ágát s minden tehetséggel bírt arra, hogy nagy államférfi lehessen. József és Lipót császárokkal bizodalmasan társalgott. Az utóbbi 3000 frt fizetést rendelt számára a császári pénztárból. Mindvégig megmaradt azon állítása mellett, hogy őt maga Lipót császár bizta meg ezen társaság szervezésére Magyarországon, hogy a kedélyeket a czélszerű reformokra előkészítse, a szabadabb elvek előtt az utat egyengesse, hogy a dúsgazdag és dolyfős papság az illó határok közé szorítsasék, a parasztság és polgárság terhei, melyeket egyedül visel, enyhíttessenek, a politikai köz-igazgatás és igazságszolgáltatás javíttassanak, a főrendiek arisztokráciája korlátoltassék és pedig mindez: országgyűlés s ennek nyilvános tanácskozásai törvényszerű útján. S e részben Lipót császár sajátkezü leveleire és fogalmazványaira utalt, melyek — mint mondá — papirjai közt vannak, s melyeket azoknak kelle megtalálni, kik elfogatásakor Bécsben irományait lefoglalták. Társaságának czélja nem más volt, s annak eredménye egyéb nem is leendett, mint a jövő országgyűlésre a kedélyeket és elveket előkészíteni.

MARTINOVICS.

„**Ignaz Joseph Martinovics, gewester k. k. Rath und infuliter Abt zu Szávár, wurde den 20-ten May. 1795. zu Ofen, auf der General-Wiesen als das Haupt der Staatsverbrecher Enthauptet.**“ (Martinovics Ignác József, volt cs. k. tanácsos és szásvári infulás apát, 1795. május 20-dikán, Budán a tábor-téren, mint a felségsértök feje lefejeztetett.)

Az ítéletben, mely ellene a kir. táblán hozottott s a hétszemélyes táblán megerősítettett, következőleg van ellene a vádak tényálladéka megállapítva:

„Mind a vádlott saját vallomásából, mind egyéb, a pörbe fölvettt s előterjesztett okmányokból kiviláglik, hogy a vádlott, elkészítvén a lázadás támasztására czélzó iratait, 1794-diki május havában, a királyi méltóság s az ország törvényes alkotmányának felforgatására, két titkos társulatot alkotott; azok szabályait s a jeleket, melyekről a társak kölcsönösen egymásra ismernének, meghatározta; maga iránt hittel kötelezett igazgatókat nevezett, kik által veszélyes szándékait tényleg terjesztette; nekik két kátét, melyek egyike „A reformatorok,” másika „A polgár és ember” címét viseli, adott által. Azonkivil pedig, hogy az ugyanazon időben alkotott, egymással ugyan ellenkező, de a demokrat elvű forradalom biztosabb létesítésére czélzó, s belső mozgalmakat támasztani törekvő két társulatnak az ország-lakosok életére s javaira nézve veszélyes és

országlakosokat nem kevesebb a királyi fel-ség, mint az ország rendei ellen felkelésre izgatta. Az előrebocsátott, s a keresetbe ígatott más súlyosító körülményekből kiviláglik tehát, hogy a vádlott, megvetvén az isteni s emberi törvények szentségét, a királyi fel-ség élete s méltósága és az ország közjáva

mint a jövő országgyűlésre a kedélyeket és elveket előkészíteni.

„Midőn a halálos ítéletet kihirdették előtte, így szólt: „Ismerem a hazai törvényeket és alkotmányt; tudom, hogy felségsértő nem vagyok, szándékomból halált nem is érdemeltem. De ha azok, kik most Ferencz